

PROLETAREC

Slovensko glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze.

Published and distributed under permit No. 424 authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois.
By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.

Št. (No.) 606.

CHICAGO, ILL., dne 24. aprila (April 24) 1919

LETO (Vol.) XIV.

Upravništvo (Office): 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.—Telephone: Lawndale 2407

Naročnina: Za Zedinjene države in Kanado \$2.50 za vse leto, \$1.50 za pol leta. Za druge dežele \$3.50 za vse leto, \$2.50 za pol leta. Subscription Rates: United States and Canada \$2.50 per year, \$1.50 half year; Foreign Countries \$3.50 per year; \$2.50 half year.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the Post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Izhaja vsak četrtek.

MAJSKA IZDAJA.

VSEBINA:

	Stran
Proletariat (slika).....	2
Majske misli	2
Etbjn Kristan: V megli (pesem).....	4
Slava vam! (Slika).....	5
V dobi socialnega somraka.....	5
Anton Gaspari: Njim (pesem).....	7
Jugoslovanske skrbi	7
Jean Jaurès (slika).....	10
Vprašanje za angleške kapitaliste.....	10
Fran Albreht: Pričakovanje (pesem).....	12
Ivan Albreht: Begunci (pesem).....	12
Vihar (pesem).....	12
Robinson: Exodus (slika).....	13
Ivan Molek: Čez reko.....	14
Nikolaj Lenin (slika).....	17
Nepremišljene prepovedi	17
Frank Petrich: Socialistična propaganda in maksimalni program	18
Profesor Lomonosov (slika).....	19
Aton Gaspari: Ranjenec (pesem).....	19
Oton Župančič: Otroci molijo (pesem).....	19
Vzajemnost človeštva.....	19
Slov. delavska podporna zveza.....	20
J. R. Z.....	21
Charles Vildrac: Dokaz.....	23
Majniški spomini starega rudarja.....	25
Utrinki	27
Oglasi	21—40

Majske misli.

Prvi majnik, dan, ki ga je dolga leta zavedno delavstvo vsega sveta solidarno praznovalo in je proletariatu simboliziral boljšo bodočnost, se letos obhaja z mešanimi občutki. Zdi se, kakor da je izgubil svoj pomen in da je delavstvu, katerega sloga se ni nikdar tako jasno izražala, kakor na ta dan, neusmiljeno razcepljeno in razdejano, da se je vse, kar mu je nekdanj svetilo kot ideal, porušeno, da je vse, v kar je nekdanj verjelo, izgubilo svoj pomen. Teman pesimizem se širi na eni strani, razgreta strast vstaja na drugi. Sangvinični entuziasti vidijo socialno revolucijo, ki gre z viharo grozo preko vsega sveta, rušéča vse današnje in polagajoča stari družabni red v razvaline; črnogledi opazujejo boje delavcev z delavci, vzdihujejo ob mrtvi Internacionali in pokopavajo svoje nade. V manjšini ostajajo tisti, ki se upirajo pijanosti in obupnosti, ker so si ohranili vero v zmago, pa vendar nočejo vse stvari postavljati na eno koc-

ko, temveč izbirajo pota in sredstva, ki garantirajo gotov uspeh.

Za vsako manjšino je stališče neugodno, dokler je manjšina. Toda nič nenavadnega ni, da se manjšina izpremeni v večino; vsako novo dobo je ustvarila večina, ki je bila nekdanj manjšina, pa je imela trdno zaupanje v svojo stvar in sposobnost, da postane v boju močna. Večina ima vedno večjo privlačnost; ali to ni dokaz, da je boljša. Doslej so bili skoraj vedno tisti, ki so imeli največ pravice na svoji strani, v manjšini; in splošna kultura se še nikakor ni tako visoko dvignila in tako razširila, da bi bilo največ razuma in največ pravičnosti tam, kjer stoji največ ljudi.

Tudi med socialisti je za manjšino, ki se popolnoma zaveda opravičenosti svojega stališča in ni le iz kakšne trme, temveč iz poštenega prepričanja na svojem mestu, to v zgodovini tisočkrat potrjeno dejstvo najboljša tolažba v težkem

času, ko je trezno mišljenje najbolj postavljeno na izkušnjo in ne vprašujejo ljudje, kje je najboljša pot, temveč kje je največja masa. Ne tisti, katerih je danes največ, ali pa katerih se zdi mnogo zato, ker so najglasnejši, temveč tisti, katerih bo največ pri končnem odločevanju, so pravi stvarniki nove družbe. Takrat bo pa tistih največ, ki se danes ne ustrašijo prezira in kletve, ker poznajo pot in se ne dajo odmakniti od nje.

Mnogo je danes temnega na svetovnem odru delavstva. Ali tako črno ni, kakor gode brezupni pesimizem. Mnogo je pridobitev v boju proletariata, ali tako popoln ni njegov triumf, kakor pojo po zvezdah segajoči optimisti.

Mogočno je socializem zadnja leta napredoval; tam, kjer bi vsi želeli, da bi bil, pa še vendar ni. Še imamo države, v katerih so socialisti v taki manjšini, da bi bilo blazno, prerokovati mu zmago v najbližnjih dneh; a tam, kjer so dosegli največje uspehe, ostane njih delo podvrženo kritiki, ki tudi z najblagohotnejšega socialističnega stališča ni v vseh rečeh pritrjujoča.

Vojna, ki je po kratkovidnih mislih raznih kronanih glav imela služiti le pomnožitvi dinastičnega sijaja in premaknitvi deželnih mej, se je dotaknila vseh razmer človeškega življenja in v nekatere posegla tako globoko kakor še noben dogodek v preteklosti ne. Vojna v dvajsetem stoletju, ki mora operirati z masami narodov, ki se mora posluževati vseh sredstev moderne tehnike, ki mora mobilizirati vse gospodarske sile, vojna, v kateri so hoté ali nehoté celi narodi vojskujoči faktorji, ne more miniti brez globokega vpliva na socialne razmere. Zato je moralo socialno čutenje in mišljenje na kraju vojne postati vse drugačno, kakor je bilo ob njenem začetku. Ali kakor je imela vsa tragedija zelo različne militaristične posledice, so tudi njeni politični in socialni učinki zelo raznovrstni. V Rusiji, v kateri je avtokratični aparat zakrival z okrutnim carizmom največjo slabost, je zadoštoval krepak sunek, da se je podrla vsa hiša iz kart. V Angliji, ki je je sama industrija z globoko vkoreninjeno, močno, samozavestno kapitalistično organizacijo, bi bil podoben eksperiment kakor v Rusiji zalet pritlikavca v velikana. V Rusiji, katere naravno bogastvo je bilo pod sebično in strahopetno avtokracijo skrajno zamenarjeno, je mogla revolucija tudi na razvalinah starega sistema ustvariti le primitiven red, še zelo oddaljen od idealov socializma; v drugih deželah, ki stoje skoraj na vrhuncu socializma, prihajajo gospodujoči razredi sami delavstvu naproti in izpolnjujejo vsaj posamezne točke njihovih zahtev.

Svet ni mogel izza vojne ostati tam, kjer je bil pred njo. Saj so se tudi med takozvanimi boljšimi sloji izvršile take velike izpremembe, da so osupli in zbegani. Čez noč so nastali novi milijonarji; čez noč so propadla premoženja. Iz tal so izrastle ogromne industrije, v tla so se pogreznile velike produkcije. Delavstvo pa je bilo

od strašne drame prizadeto bolj kot kateri drugi sloj, doma in na bojiščih, pri delu in v zakopih in v hiši in povsod.

Veliki vzroki imajo velike posledice in ker so socialne razmere tisto morje, v katero se stekajo vse reke, so morali biti najmočnejši učinki v socialni strukturi, v socialnih gibanjih in bojih in najbolj se morajo izražati v socialnih izpremembah.

Vpričo mogočnih preobratov, ki so se izvršili, je razumljiva nestrpnost vročih temperamentov, hoteča vse na en mah. Nasproti temu silnemu nagonu stoje elementi treznega preudarka, ki tehtajo, kaj je mogoče in kaj ni, pa hočejo obvarovati proletariat hazardne igre, v kateri bi se lahko zgodilo, da ničesar ne pridobi, pač pa se izgubi kaj tega, kar ima. Na obeh straneh so pa razne nianse; prvi radikalec še računa in meri in pazi, da se lok ne prenapne, drugi ga že zaradi tega imenuje konservativca. Na drugi strani so razni nazori o tem, kaj je mogoče in kaj ni, in zaradi razlik, ki so včasih komaj znatne, nastaja cepanje.

Tako se zdi, da je vse delavsko gibanje razdejano. Vročekrvneži mislijo, da ga more le še absolutna zmaga brezobzirnega radikalizma rešiti; pesimistom se dozdeva, da je nastala zmeda, iz katere ni izhoda.

Zmota je tukaj in zmota je tam. Socializem preživlja veliko dobo preizkušnje, v kateri izkuša ponosne zmage in bolestne poraze. Iz vsega tega vrtinca, iz posrečenih in ponesrečenih eksperimentov, iz silnih uspehov in porazujočih razočaranj pa se mora poroditi spoznanje najboljšje poti in skupni interesi proletariata ga morajo kljub vsem bojem in sovraštvom zopet združiti za skupno stvar in za skupno zmago.

Delavska Internacionala je bolna in lahko se prizna, da je bolezen huda. Ali mrtva ni in ne neozdravljiva. So bolezn, po katerih je organizem močnejši in za odpor sposobnejši kakor prej. Taka je sedanja bolezen Internacionale. Proletariat jo preboli, kajti njegova natura je močna dovolj. In kadar popolnoma okreva od nje, se zdani prava nova doba vsega človeštva in vsa družba, tedaj delavska v najboljšem pomenu besede, doživi svoj resnični prvi maj.

Skupno lastnino delovnih sredstev si nekateri revolucionarji zelo napačno razlagajo; stvar si predstavljajo tako, da bi rudarji imeli rudnik, plavžarji plavž, izdelovalci cigar tobačno tovarno, železničarji železnico i. t. d. Vse take ideje nimajo s socializmom prav nič opraviti in niso vredne piškavega oreha. V bistvu bi ostale v taki uredbi kapitalistične razmere, le da bi namesto sedanjih kapitalistov stopile posamezne delavske skupine, katerih interesi bi bili prav tako različni, kakor so sedaj interesi posameznih kapitalističnih grup. In ta nasprotja bi se izražala v enako besnih bojih. Socializem ne sloni na sindikalni, temveč na družabni lastnini delovnih sredstev.

Etbin Kristan:

V MEGLI.

Iskra pod pepelom ugašava,
v kleti lučka žalostno brli.
Bolna je mladostnih upov slava —
srce bije — čuta v njem več ni.

Las prameni padajo na čelo,
izpod njega dvoje zre oči;
prazno je za čelom misli selo
v zenicah svetlobe žarke ni.

Na hrbet je padlo težko breme,
ki stoleten znosil ga je čas;
sivo, mračno enomer je vreme,
duši sredi julija je mraz.

Kaj je solnce? Kaj je jasnost dneva?
V redkih urah komaj bled spomin
v gosti megli včasih še odseva
iz pozabljenih temnih davnin.

Kakor zgodba čudna, nemogoča,
ki jo v sanje vtihotaplja noč,
pade včasih v srce kaplja vroča
in zbudila bi se rada moč.

Ali kot nad grobom težka skala
tlači dušo enomerni dan;
vsaka sila trdno je zaspala,
davno mečev več ne išče dlan.

Ura dela vedno je navita,
stisnjen je v pravila ves moj svet;
včerajšnja je kupica izpita,
nov dan ponovi današnjost spet.

Kot drevo živim brez svoje volje,
veje zvija veter in vihar,
tuje dela mojega je polje,
sam si hoje ne ravnam nikdar.

Misel mučno včasih le vprašuje,
je li res živela kdaj mladost,
ki bodočnost v zlatih nadah snuje
in veruje v solnce in krepost?

Je li to srce res kdaj čutilo
in iskalo v hrepenenju slast?
Je li bolno, radostno ljubilo,
je li v njem rojila živa strast?

Nič spominov nima konj v rudniku —
kaj poseča mene pravljic svet?
Kaj na mrzlem, golem ledeniku
vara dušo neresnični cvet?

Prsi tlači v takih sanjah môra
dušo pa poseča star nemir,
ki ne blaži ga ne mrak ne zora,
ker odprt mu vekomaj je vir.

Tesen je vsakdanjega življenja
enolični, ječi slični krog;
in v zadušnih prsih ni hotenja,
v tabernaklu muk umrl je Bog.

Trnje stare kože več ne bôde,
rdeči žar razbeljenih peči
čutim kakor hlad tekoče vode,
solze ne poznajo mi oči.

Vseokrog se sučejo kolesa
in grozečo pesem kač pojo;
para sika, škripljejo peresa,
pekla sile v zraku se vijo.

Izza strojev, v vsakem temnem kotu
smrt zahrbtna nočindan preži,
kraljici preti in žuga trotu
delavcu iz mraka se reži.

Kratka je od tlake pot do groba,
zdravih udov silo stare hip,
slutenj polna je ogromna soba,
človek v njej je le premičen kip.

Srce vé, a nikdar ne trepeče,
brez strahote zanj je bol in smrt;
skoz nevarnost vso telo se kreče
kot da je tovarna cveten vrt.

Gladko žitja jezero je širno,
kjer vihar se davno je izhrul,
voda tiha in površje mirno,
dolgo nihče ni šumenja čul.

Le na dnu je nekaj nepokojno
kakor živec, zdražen vekomaj.
Jezero je temno, neprosojno,
skriva v njem lahko se strašen zmaj.

Kaj vznemirja dušo neboječo?
Skriva li neznan se v srcu strah?
Je li nada zašla v željo spečo?
Kakšno tajnost krije časa prah?

Kot po davno izgubljenem raju
žalovanje včasih trosi san;
hrepenenje po neznanem kraju
brez obljube včasih pita dan.

Če pogledam brate si enake,
v vseh očeh podoben vidim mrak.
Kdo razrešil bi uganke take?
Kdo ve več? Oj, kdo pokaže znak?

Originalna ruska alegorija iz revolucije. Po listu "Novi Satirikon."

V dobi socialnega somraka.

Zagovorniki kapitalističnega družabnega sistema dosledno prezirajo vprašanje, ki bi si ga morali predložiti in na katero bi tudi morali najti jasno rešitev, preden lomijo kopja za družaben red, ki kaže ponekod široke špranje, ponekod se sumljivo maje, a ponekod leži v razvalinah. Poiskati bi morali, če je na zemlji, pod solncem, v vsemirju sploh kaj večnega, kaj trajno neizpremenljivega; če bi našli kaj takega, bi bilo treba še poizvedeti, ali je med tem večnim in kapitalizmom sploh kakšna analogija mogoča; in če bi bilo dognano, da je, bi lahko dalje govorili o uspešnosti boja za družabni red, ki ga označujejo za krasen produkt najvišje človeške modrosti.

Vsa znanost je brez pridržka sprejela zakon razvoja, ki odklanja vsako večno obliko. Kdor se dandanašnji razgreva s trditvijo, da je kaj tako, kakor je vedno bilo in da bo vedno tako, se osmešuje pri vseh mislečih ljudeh; edino neveselo dejstvo, da je še vedno najti ljudi, ki ne poznajo naloge in namena možganov, še omogoča existenco takih pridigarjev.

Vprašanja človeške družbe se pa ne morejo reševati tako, kakor rešujejo razni zeloti in sleparji vprašanja čudežev; kakor je posameznega človeka le znanstveno mogoče determinirati, tako je tudi za spoznanje in razumevanje družbe in njenih oblik in raznovrstnih prikazni treba znanstvene metode. Ta pa vodi do edinega zaključka, da se je človeška družba, odkar obstaja, izpreminjala in izpreminjala in da kažejo vse te izpremembe v svoji skupnosti kljub raz-

nim megla^m in atavizmom gotovo črto, kažočo razvoj, kakršen se lahko zasleduje v vseh življenjskih oblikah. Razvoj iz enostavnega v bolj komplicirano, iz surovega v finejše, iz nizkega v višje.

Kapitalistične oblike niso nič drugega kakor etape v tem razvojnem procesu. Porodile so se in umreti morajo — kakor trilobiti, vrabci, ljudje, planeti in solnca. Nastale so, ko so jih razmere zahtevale; izginiti morajo, čim postanejo zaradi razmer nove oblike potrebne.

Ker nima kapitalistični družabni red sam v sebi trajnosti, je boj, ki ga hoče ohraniti, obupen. Končati se ne more drugače kakor s porazom, četudi dobi tupatam kakšno bitko in prizadene nasprotniku rane in izgube.

Sistem kapitalistične produkcije je svojčas bil nujen. Nič ne nastane slučajno in kakor mora posamezen človek biti baš tak, kakršen je in ne kakršen bi morda rad bil, tako je tudi družabni red pod vplivom moderne tehnike in na podlagi iz prejšnjih dob podedovane privatne lastnine moral postati baš tak, kakršen je postal. Medtem, ko se je porajal in razvijal, se pa tudi čas ni ustavil. Razmere življenja so danes povsod drugačne kakor ob rojstvu kapitalističnega sistema in zaradi njih postaja nov red nujen. Kapitalizem se enostavno preživlja in edino vprašanje, nastajajoče ob njegovem propadanju je, kaj ga nadomesti.

Teorija je na to že davno dala odgovor. Objektivno proučevanje socialnega razvoja kaže, da je socializem, to je družabno organizirana

produkcija in distribucija, ki predpostavlja tudi družabno lastništvo produktivnih in distributivnih sredstev, logična posledica kapitalizma. Praksa potrjuje sedaj teorijo, doslej od kapitalističnih besednikov prezirano in zaničevano.

Ta praksa je večinoma brutalna. Ali dasi tudi socialist ne more odobravati vsega, kar se godi v deželah akutnega socialnega preobrata, si je vendar treba v zavest poklicati dejstvo, da ravna tudi tukaj zakonitost, kakorkoli se zdi ves proces kaotičen in včasih absurden. Če smo se sprijaznili z zakonom nujnosti, ki je pretrdo vkoreninjen, da bi se mogel izpuliti, je treba priznati, da je tudi to, kar nam ne ugaja, nujno, to se pravi v razmerah utemeljeno in njih neizogibna posledica. Da se more razumeti ruska revolucija v vseh njenih stadijih, si je treba predočiti ruske in svetovne razmere, in le zato nam je v njej toliko nerazumljivega, ker nam vsem skupaj, tudi tistim, ki si domišljajo, da poznajo vsak kotiček ruske zemlje in ruske duše, te razmere niso in ne morejo biti dovolj natančno znane. Saj niso bile dovolj znane niti tistim, ki so jih vzeli v roke z namenom, da jih uredi.

Iz preobratov, ki se vrše v Rusiji in po drugih deželah, se pa večinoma izvajajo zelo napačni zaključki. Malo vredno je slepo navdušenje za te prekucije, še manj vredna je želja, da se metode iz ondodnih razmer neizpremenjene preneso v druge razmere. rav nič pa tudi niso vredne ideje, ki vstajajo v pričo teh velikanskih dram v nasprotniških, kapitalističnih in polkapitalističnih krogih.

Nekaterim elementom v teh razredih so vsi podobni dogodki dobrodošli, ker po njihovih nazorih opravičujejo klic po križarski vojni zoper vse, kar se ne vklanja najponižneje njihovim diktatom. Pomanjkanje železne pesti je po njihovem nauku odgovorno za vse revolucije; najmanjše odnehanje, najskromnejša demokratska ali socialna reforma je prvi korak v "anarhijo" in pogubo.

S takimi modrijani se ni vredno prepirati, kajti pri njih ne zaležejo najizdatnejši argumenti nič. Oni so radikanci na svojem polju. Večalimanj pa jim slede tudi drugi, ki niso po svoji naravi tako avtokratični, med njimi ljudje, ki bi se najbrže v kratkem času sprijaznili z novimi razmerami, če jim ne bi bilo treba preživeti prehoda, ampak bi se kar zjutraj zbudili v novi družbi. Najmočnejši faktor v njihovih dušah je strah, ne določen strah pred jasno razločno nevarnostjo, ampak neizvesten strah človeka, ki je v temi, pa ne ve, kaj ga obdaja in si domišlja same groze.

Kaj bo iz nas, če nam vzamejo naše tovarne, avtomobile, rezidence in vile? — Ker se jim sedaj dobro godi, si ne morejo o novih razmerah misliti nič drugega, kakor da se jim bo v njih slabo godilo. Ta strah povečavajo še poročila o vsakovrstnih grozodejstvih, deloma resničnih, deloma pretiranih, deloma popolnoma izmišljenih.

Da mora vsled socializiranja družbe kdo neizogibno trpeti, je napačna predpostavka. Socializacija ne prinese nikomur gorja; zlo pa je pač lahko v prehodu, ali tudi to ni nujno, ampak je bistveno veliko manj odvisno od tistih, ki hočejo socializacijo, kakor od tistih, ki se ji upirajo. Veliki prehodi so navadno zahtevali žrtve, ali vedno so jih zakriviljali tisti, ki so ovirali neizogibni napredek.

To oviranje se ne pričinja šele tedaj, kadar je revolucija že akutna, ampak večinoma davno pred tem. Četudi se pomen vzgoje in izobrazbe pogostoma zelo pretirava, se nje veliki vpliv vendar ne more zanikati. Kapitalizem je na polju ljudskega pouka zelo skop in višja izobrazba je v vseh kapitalističnih deželah bolj vprašanje denarja kakor vprašanje talenta. Profit potrebuje mlade moči in kar pridobi čez dan v tovarni izmučeni duh v kakšni večerni šoli, če sploh pride vanjo, zaleže prav malo. Eksploatacija si ne želi preveč prosvitljenih delavcev, računajoča s tem, da bi se v glavah, ki so se naučile zrelo misliti, lahko zbudile neugodne misli. Političnim bossom so veliko ljubši volilci, ki verjamejo površnim frazam in čaši piva, od onih, ki si skušajo napraviti lastno sodbo.

V dobah preobratov se maščuje vsako tako zanemarjenje. Evropski vzhod je glasen dokaz, da ni neznanje zadosten ščit zoper revolucionarno navdušenje; ampak če postane nositeljica revolucije slabo izobrazena masa, je naravno, da se razveže tisoč primitivnih občutkov in se godé brutalnosti, ki so sicer popolnoma nepotrebne.

Dodajmo temu odpor konservatizma in reakcije in morda še nesporazume v revolucionarnem taboru. Boj postaja tem srditejši, čim trdovratnejša in silovitejša je opozicija. Če so v zadnji vojni civilizirane armade, "cvetovi narodov", vršile nezaslišana barbarstva, bi bil pravi čudež, če bi revolucija s puško minila brez njih.

Evropa je pa tudi v tem oziru zanimiva in poučna. Revolucionarni akti se razlikujejo v največji meri. Boji na Ruskem, v Ukrajini, na Saškem, v Berlinu, na Bavarskem, na Ogrskem, na Češkem se razlikujejo v tolikih potezah, da je vsako generaliziranje izključeno.

Kjer dozore razmere za novo poglavje v zgodovini človeške družbe, vsled česar postane preobrat neizogiben, bi bilo najmodrejšje in obenem najcenejše, da se reprezentanti starega mirno vdajo nujnemu in neodvratnemu nujnemu. Kjer bi prišel ta argument do popolne veljave, bi se najtemeljitejši preobrat lahko izvršil brez prelivanja krvi in na najbolj civilizirani način. Zastopniki kapitalizma sami bi lahko družbi in kulturi napravili neprecenljivo zaslugo, če bi se pravočasno prilagodili temu, kar postaja neizogibno. Razredni boj se ne vodi za pokončanje oseb in uničenje eksistenc in tudi ne izhaja od predpostavke, da so na strani posedujočih sami demoni, na strani delavcev pa sami angeli. V razredih, ki se ogrevajo za ohranitev

sedanjega sistema, je mnogo znanja, mnogo praktičnih izkušenj, ki pridejo tudi novi družbi prav. Če bi, razumevajoči prihajajoči novi dan, postavili te vrednosti v službo tega, kar mora neizogibno priti, bi se ves prehod lahko napeljal v mirne kanale in vsa socialna revolucija bi se lahko izvršila brez viharja.

Prehodna doba je najtežavnejša in obsega najkočljivejše probleme. Doslej opazujemo le prehode z orkani. Ali človek je toliko razumno bitje, da se uči, tudi če ne bije palica po njegovem hrbtu. Kakor lahko čita v knjigah, tako tudi v svetovnih dogodkih. Izkušnje prednikov ga uče, da ne hodi po ovinkih, kjer so ravna pota in da se varuje napak, ki so jih pradedje drago plačevali. Zakaj se ne bi enako učil iz vsega, kar se godi okrog njega? Zakaj se ne bi učili tudi kapitalisti in tisti, ki jim služijo?

Za proletariat je sedanja Evropa velika šola in vsak resnični prijatelj ga navaja, naj se temeljito uči. Kajti tudi za delavstvo je koristno, če se izvrši, kar se mora izvršiti, gladko, pokojno, brez žrtev in izgub. Delavsko življenje je dragoceno in uničevanje industrij, pustošenje polja, desorganizacija prometa ne prinaša dobička novi družbi. Enak apel pa morajo slišati tudi v drugem taboru. Kajti od njih in njihovega nastopa je najbolj odvisno, kako poteče reka iz sedanjosti v bodočnost. Ustaviti se ne da. Noben dan ni bil več in tudi današnji ne bo. Vprašanje je le, ali pridejo tja z mirnim, organiziranim, razumnim delom, ali moramo preživeti razdirajoče viharje. Kdor noče razumeti glasnih klicev dobe in skuša po sili ustaviti uro, bo odgovoren za eksplozije, ki jih povzroči nasilni tlak, ki se pa lahko preprečijo, če se pravočasno odpro varnostni ventili.

Koliko je v naši družbi jasnega vida in koliko slepote?

ANTON GASPARI:

NJIM.

Še tekmuje pri čašah kave? . . .

Z belimi kroglicami, z vitkimi keji
v kavarni igrate "po polju zelenem"
boj dolgočasja in udov otrplih. —
Če je izguba, kaj bi porajtal!
"Še eno črno" — v njej vse utone,
smeh se razlije po tolstem obrazu . . .

Tu pa je igra življenja in smrti:
po polju zelenem s šrapneli igramo,
s keji železnimi, z jeklom pekočim. —
Če se udarec posreči, ni smeha,
tam glasno vpitje, tu je ječanje,
ni čaše vode, da bi potopil
v njej to izgubo —
grozna boleš je v izmučenih udih . . .

To vam je igra visoka — hazard! . . .
Pridite sem in poskusite malo —
plačali bomo vam mi ta biljard!

Jugoslovanske skrbi.

Nova država Slovencev, Hrvatov in Srbov se poraja v dobi, ko ni le na Balkanu in njegovi okolici živahno, temveč na pragu novega veka, katerega znamenja se kažejo v ognjenih odsevih na nebu. V sanjah nekdanjih Ilircev se je jugoslovansko vprašanje reševalo kot čisto naroden in političen problem; še v naslednjih generacijah je večina njih idealističnih potomcev imela le narodno zedinjenje pred očmi, in ker je bilo v normalnih časih to samo na sebi videti nad vse težko dosegljivo, je ugibanje, kako bi se to vendar izvedlo, tako popolnoma izpolnilo njihovo mišljenje, da jim za druga vprašanja skoraj ni ostajalo ne časa ne prostora. Vsled tega je imelo vse jugoslovansko gibanje nekakšen idealističen, eminentno literaren značaj, in večina njegovih reprezentantov je, do dna poglobljena v to edino vprašanje, boljbolj zaostajala za svojim časom, ki je hotel dalje in dvigal vedno nove probleme iz globočin.

V stari domovini je bila pravzaprav socialna demokracija edina, ki je imela odprte oči za ves razvoj in vse njegove prikazni in se ni hotela zagraditi v enostransko nacionalizem. Nikakor ni prezirala narodnega vprašanja. Njega važnost je bolje razumela kakor marsikatera klika, ki je bila slepa za vse izven nacionalizma, in kot marsikatera skupina, ki je skušala z narodnimi deklamacijami zakriti nekalne namene. Ali vedoča, da je rešitev narodnostnih problemov eden izmed pogojev za odstranitev zaprek, ki ovirajo uspešen razvoj človeške družbe, je vendar pazno motrila vse socialne prikazni in dosledno delala na to, da bi Jugoslovani ne zaostali v srednjem veku, ko hiti ves svet preko novega v novejši vek. Socialni demokratje v jugoslovanskih deželah so hoteli narodno združitev; niso pa postavljali vse usode naroda na edino karto, kot da se ne bi bilo treba brigati za nič drugega, dokler ni ta cilj dosežen.

Svetovna vojna je podrla stene, ki so bile narodni združitvi na poti in edinstvo Jugoslovancev je skoraj dovršeno dejstvo. Pač so tudi tu razna detaljna vprašanja še nerešena. Usoda Slovencev in deloma Hrvatov okrog italijanske meje je še nejasna. Pridružitve Bolgarov je še problematična. Ali v glavnih potezah je edinstvo Jugoslovancev odločeno. Namesto da bi šli sedaj lahko počivat na mehko blazino uspeha, pa stoje Jugoslovani od prvega trenutka svoje združitve pred velikimi problemi, ki pretresajo ves svet in ne napravijo niti zanje izjeme.

Socialno vprašanje v svojih najresnejših oblikah stoji prav pred durmi Jugoslavije. Na Ogrskem se je ustanovil sistem, ki si sam daje "komunistično" ime, a je, kolikor je po vseh verodostojnih poročilih mogoče spoznati, v svojem jedru socialističen. Na Bolgarskem je močno socialistično gibanje, ki je že doseglo razne uspehe in jih najbrže doseže še več. Poleg takih so-

sedov ne more nihče ostati socialno indiferenten. A če ne bi bilo zgledov v "komšiluku", bi vendar jugoslovanska država morala posvetiti največjo pozornost socialnim problemom, ker zahteva to imperativno njen lastni razvoj in blaginja njenega naroda.

Združitev Jugoslovanov je bila potrebna. Toda narodna država ne pomeni za narod nič drugega, kakor fundament, na katerem naj se zgradi njegova sreča in boljša bodočnost. In če se mu ne poda lepša usoda v novem domu, pomeni narodna država zanj ugodnejšo priliko za boj in za realiziranje njegovih ciljev.

Razmere v državi Slovencev, Hrvatov in Srbov so danes take, da zahtevajo na vsakem polju temeljito preosnovo. Če je vojna na eni strani olajšala njeno ustanovitev, je na drugi strani pomnožila njene začetne težave. Vse dežele, iz katerih se je sestavila, so ob dolgotrajnih, in prav na jugu divjih bojov hudo trpele. Sredstva za zacelitev težkih ran ne lijejo na Jugoslavijo

iz neba, in vsak režim bo imel zelo resne brige z rešitvijo te naloge. Z njo vred se oglašajo drugo dejstvo, da so bile njene sestavine doslej podvržene bistveno različnim upravam in si vsled tega razmere posameznih delov močno nasprotujejo. Napraviti iz vseh teh raznovrstnosti enoto, ni igranja. Nikakor se ta problem ne bi uspešno in zadovoljivo rešil, če bi se hotele uredbe kateregakoli posameznega dela razširiti na vso državo. Tak poizkus pa bi bil tudi zato obsojen na fiasko, ker zahteva novi čas ne le izenačenje, ampak sploh nove uredbe, ustrezajoče novim potrebam. Ne le, kar je obstajalo v nekdanji Avstriji, ampak tudi kar je bilo v Srbiji in Črnigori, se je preživelo; država Slovencev, Hrvatov in Srbov potrebuje novih osnov, njen narod potrebuje novega načina življenja.

Kako se bo rešil ta kritični problem?

Sedanja vlada v Belgradu se ga v glavnem sploh ni doteknila. Pač je vstala slutnja, da se po svetu nekaj važnega izpreminja, po vseh jugoslovanskih deželah, ko je narodno zedinjenje postalo dejstvo. Ali zdi se, da se ta slutnja v

onih krogih, ki se doslej še smatrajo za merodajne, ni razvila do jasnega spoznanja. Centralni vladi in posameznim deželnim upravam so bili dodani socialisti, katerih zaradi važne vloge, ki so jo bili igrali v revoluciji proti Avstriji, ni bilo mogoče prezirati. Toda kakor kaže, se je sedanja vlada v tem oziru zmotila, da je smatrala imenovanje socialističnih ministrov bolj za dekoracijo kakor za sredstvo resnega socialnega dela. Nekateri bolj veliki gospodje so nemara pričakovali, da bodo delavske mase pijane veselja, ker je nekoliko njihovih članov v kabinetih, pa se v tej navdušenosti ne bodo več brigale za stvarno delo in njega rezultate. Na vsak način je doslej na socialnem polju opaziti le malo dejanj; uzakonitev osemurnega delavnika in nekoliko delavskega zavarovanja bi bilo pred desetimi leti pomenilo precej; danes pa se piše tudi v Belgradu, Zagrebu in Ljubljani leto 1919.

No, sedanja vlada je provizorična, in vse pride lahko v pravi tir, če izpolni svojo dolžnost in omogoči svobodno volitev v ustavodajno skupščino. Hude bi bile lahko posledice, če bi se temu upirala. Sum, da imajo gospodje okrog Protiča, ki je pravzaprav le drugo ime za Pašića, nekoliko nekalne namene, ni brez podlage. Nameščanje Pašićevih kreatur na vseh koncih in krajih, preplavljanje vseh jugoslovanskih dežel s srbskim vojaštvom, teroristično postopanje proti vsaki opoziciji niso dobra znamenja. Misel, da bi monarho-centralisti radi proti volji naroda utrdili sedanje razmere in iz provizorija napravili definitivno stanje, je vsega uvaževanja vredna.

Pred vsakim takim poizkusom je treba najresneje svariti, dokler ne bo vsako svarilo prepozno. Ni treba slikati baš "boljševizma" kot strašilo na steno. Ako bi Pašićeva klika fakično poizkusila na pruski način utrditi svoj režim, bi se dvignila proti njej najpestrejša opozicija, ki pa bi bila kljub najrazličnejšim barvam protipašićevska in protikaragjorgjeviška.

V Belgradu se ne sme pozabiti, da je bilo v jugoslovanskih deželah še mnogo nedovršenega, ko je prišla narodna združitev. Elementov, ki so služili Avstriji, ni bilo na milijone, ali bilo jih je nekaj. Sedaj so nekateri po zgledu vseh janičarjev prestopili v službo belgrajske vlade, ker so po stari navadi vedno najrajši tam, kjer je navidezna moč; drugi pa kuhajo jezo in čakajo na kakšno priliko, da se zneso nad novimi razmerami. Po Hrvaškem se je nekoliko desetletij širila protisrbska propaganda. To sicer ni bilo domače seme; importiralo se je z Dunaja in iz Budimpešte; ali ljudstvu se je podajalo v hrvaško-nacionalni posodi, pa ni spoznalo pravega vira. Tudi heroldi te hujskarije niso pomrli; le hrane jim je treba, da odebele in postanejo zopet objestni. Prav berlinske metode, s katerimi nastopa sedanja vlada, jih pa krmi. Da je beda, katero najdemo na Dolenjskem in v Liki, v Sremu in v Šumadiji, v Dalmaciji in Stari Srbiji, velika njiva nezadovoljnosti, se razume samo ob

sebi. Ako se jadransko vprašanje neugodno reši — in če se, pade velik del krivde na Pašića in njegove oprode — izzove tudi to malkontente. Na Črni Gori ima stari Nikita še vedno nekoliko prijateljev, in četudi nima "njegovo veličanstvo" nobenega upanja, da postane jugoslovanski kralj, mu napravi vendar vsaka zadrega, v katero pridejo Karagjorgjevići, veliko zabavo, in z veseljem bo rad podpiral vsako sitnost, ki nastane v Belgradu. Povrh tega je Pašić imel sovražnike že pred vojno, a med vojno si jih je še izdatno pomnožil.

Za reakcionarje torej ne izgleda položaj kakor rožnat vrt. Če jim je ostalo še toliko trezne razsodnosti, da pripuste konstitucionalno rešitev notranjih zadev, tedaj bo vsa nesreča v tem, da pade sedanja vlada, česar ne bo obžaloval nihče razun gospodov ministrov, v naglici imenovanih poslanikov in nekaterih parasitov. Ali da se to mirno izvrši, je treba ne le volitev, ampak res demokratičnih in svobodnih volitev. Vsako nasilstvo pri tem procesu lahko provocira dogodke, katerih posledice ni mogoče odmeriti. Bajoneti pri volitvah lahko povzročijo strele in če pride tedaj do pripetljajev, katerim bi eni rekli izgredi, drugi pa revolucija, je nenadoma lahko na nogah vsa opozicija, o kateri bi se najbrže poročalo, da je "boljševiška", v kateri pa bi bili vsaj za trenotek združeni najraznovrstnejši elementi, napredni in nazadnjaški, svobodomiselni in zelotski, socialistični in cehovski, skratka vse, kar se iz kakršnihkoli razlogov upira pašičevstvu. Iz tega bi najbrže nastal kaos, in odprto vprašanje je, kdo bi naposled nataknil svojo zastavo na belgrajski konak. Preden bi prišlo do tega, bi najbrže steklo precej krvi in vrag bi vzel marsikaj, kar je njegovega, pa nemara tudi kaj takega, česar mu ni privoščiti.

Le fanatiki bi mogli želeti tak razvoj. A kdor ga ne mara, se ne sme zadovoljiti s preklinjanjem "turbulentnih elementov", temveč mora vedeti, kaj je potrebno, in imeti mora pošteno voljo in energijo, da stori to.

Socialisti se nikdar ne bodo združili s frankovci; ostankov Šušteršičeve garde ne bodo niti pogledali, magari da se maskirajo kot "komunisti". Ampak če ustvarijo druge sile zmedo, se ne more nihče otepati bojnih tovarišev, ki so jih razmere privedle na enako bojišče. Socialisti ne bodo nikdar odobraval protisrbskih hujskarij; ampak če provocirajo mandarin v Belgradu strasti, ne bodo niti socialisti imeli časa, da razlagajo razliko med srbsko vlado in srbskim narodom. Naj se prikažejo še antisemiti, ki so v Zagrebu in drugod včasih že uganjali svoje hudodelske burke, naj izbruhnejo verska nasprotja med mohamedanci in kristjani v Bosni, pa imamo najlepši pekel, ki ga je Dante kdaj mogel opisati.

Da niso take eventualnosti prazne fantazije, dokazuje tekoča zgodovina. Le Ogrsko je treba pogledati. Zadnja dežela — izvzemši Turčijo — je to v Evropi, o kateri bi bil človek še lani mi-

slil, da dobi kakšen socializmu podoben režim. Beseda "to je nemogoče" je zadnji čas prišla zelo ob kredit, in veliko bolj potrebno je jemati tudi skrajnosti v poštev.

Pogoj vseh pogojev je tudi za Jugoslavijo, da dobi narod razmere, v katerih more svobodno dihati in se razvijati. Pri tem se pa po nobenem ovinku ne pride uspešno mimo socializma.

Vse jugoslovanske dežele so tako pretežno poljedelske, da se vsa država Srbov, Hrvatov in Slovencev lahko imenuje agrarna. Čisto naravno je vsled tega agrarno vprašanje pereče in njega zadovoljiva rešitev je neizogibna, da se ne zbudi ogorčenost največje mase. Agrarne razmere so po posameznih jugoslovanskih krajih zelo raznovrstne. Po Slovenskem imamo resnične veleposesti v rokah večinoma nemških aristokratov, cerkve in meniških redov. Zlasti odkar so na Francoskem odpravljeni klostri, so bili razni slovenski kraji — glej Dolenjsko in Spodnje Štajersko — pravi Dorado za izseljene menihe. Po

Herfaškem so podobne razmere; nekateri aristokratični veleposestniki so pač "domorodci", ali socialnih učinkov ne izpremeni to prav nič. Po Dalmaciji najdemo "težake", ki niso nič drugega kakor koloni; vse breme obdelovanja je na njihovi, ves profit na gospodovi, večinoma cerkveni strani. V Bosni je kmet še tlačan in aga ali beg je približno to, kar je bil zemljiški baron v srednjem veku pri nas.

To so komplikacije, ki se pa ne ublažijo, če se išče za vsako poglavje drug način rešitve. V to zmedo je treba energično poseči, pa se izogibati vsake kamuflaže, s kakršno je n. pr. Avstrija v Bosni skušala uprizoriti "fakultativen" odkup kmetij. Najti je treba načelo in po njem rešiti ves problem.

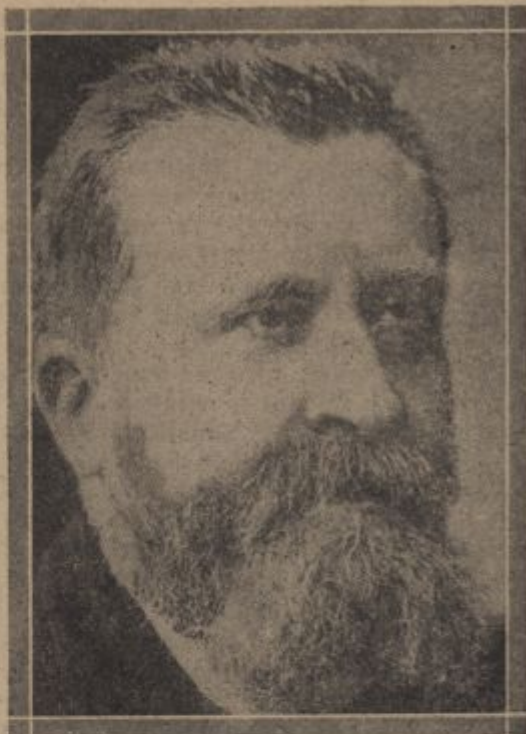
Jugoslovani imajo v svoji zgodovini zglede, ki so za to stvar zelo dragoceni. Še pred par desetletji so na Herfaškem obstajale "kučne zadruge", in ostanki se najdejo še tupidam kljub zakonu o njih razpuščanju. Ta zadruga je bila pristno jugoslovanska institucija komunističnega značaja. Seveda je bil to precej primitiven komunizem in nesmiselno bi bilo presajati to

uredbo preteklosti enostavno tako kakršna je bila, v sedanost. Ideja zadruga pa ni izgubila svoje veljave; treba jo je le modernizirati, prilagoditi novim razmeram.

Sama delitev zemlje ne reši agrarnega vprašanja in poljedelske produkcije, ki bo še dolgo glavna panoga dela v jugoslovanskih deželah. Treba je, da se vprašanje reši pravično in racionalno. Pravičnost pomeni enake pravice. Te bi se z enakomerno razdelitvijo zemlje začasno dosegle. Ali trajne pravičnosti ne bi bilo v tem, kajti sčasoma bi se lastninsko razmerje zopet izpremenilo, nastali bi bogati kmetje, novi veleposestniki in beraški kajžarji, in pela bi se zopet stara pesem. Da se to prepreči, je treba ločiti lastnino in posest. Lastnik zemlje mora biti ves narod, posestnik pa tisti, ki jo obdeluje in le, dokler jo obdeluje. Poljedelstvo pa je danes tudi tehnično kaj drugega, nego je bilo pred tridesetimi leti. Veliki kompleksi se v dobi strojev bolj racionalno obdelujejo, kakor majhni; en stroj lahko posluži celi vrsti kmetij. Z ustanovitvijo zadrug se reši to vprašanje poleg mnogih drugih, poleg uspešnejše organizacije izmenjavanja pridelkov, poleg ložjih amelioracij i. t. d. Zadruga združijo prednosti veleposestij z gospodarsko varnostjo svojih članov in spójé individualno svobodo z interesi splošnosti.

Jugoslovanska država se pa vendar ne more omejiti na sam agrarizem, temveč mora, čimbolj je doslej zaostala, tembolj v bodoče skrbeti za razvoj industrije. Ker je to problem vsega naroda, pa tudi ne more biti stvar prepuščena dobri ali slabi volji posameznih kapitalističnih špekulantov. V razmerah, kakršne so v Jugoslaviji, more industrializacija le tedaj imeti dober rezultat, če se iz nje napravi zadeva vsega naroda. In da se prepreči birokratična brezbriznost, ki lahko povzroči še več škode, kakor kapitalistično profitarstvo, se mora absolutno demokratična uredba države raztegniti tudi na industrijo, pri čemer prideta splošnost in delavstvo enako na svoj račun.

Če se to izvrši in nadalje organizira temeljita ljudska izobrazba, ki gre s pravo, nezakrinkano politično demokracijo roko v roki, če se pri izberi oseb jemlje obzir le na sposobnost, delavnost in poštenost, ne pa na protekcije, če se izroči vlada narodu samemu in opusti vsak poizkus vojaške diktature ali psevdodemokratske despocije, se v jugoslovanski državi ni bati krvavih prekucij in divjih požarov. Ali izvršiti se more le tedaj, če dobi narod absolutno svobodno besedo. Če pride drugače, ne bo odgovoren nihče drug, kakor tisti, ki sanjajo o "balkanskem Piemontu", o hegemoniji in o svoji osebni veličini, pa bi radi zavoljo takih fantazmagorij ogoljufali narod za pravice, ki so mu bile garantirane. Tudi vladi v Belgradu bi bilo danes zaključiti: Caveant consules! V Jugoslaviji danes ni treba Bismarckov, ampak ljudi, ki razumejo čas in imajo edino ambicijo pošteno služiti narodu.

JEAN JAURÈS,

vodja francoskih socialistov, ki je bil prav ob izbruhu svetovne vojne v Parizu ubit. Njegov morilec Villain je bil te dni oproščen, češ da je ravnal iz patriotskih motivov.

Vprašanje za angleške kapitaliste.

Naslednji članek je prevod iz londonske revije "The Nation" in se bavi z vprašanji, ki bodo lahko kmalu na dnevnem redu za lastnike industrije po vsem svetu. Pisatelj zavzema stališče, da želi zmeren razvoj in napredek ter dodaja, da so vsi duševni delavci (intelektualci) v Angliji socialisti, pa naj se že nazivljejo tako ali ne. Oni vprašujejo angleške kapitaliste, če bi se podali, ako bi bili poraženi z glasovnico in pravijo, da če se ne bi podali, bi bila civilizacija uničena.

• • •

Medtem ko se svet še vedno bojuje, in sicer ne prav uspešno, da zapusti pozorišče mednarodne vojne, stoji v vseh deželah pred revolucionarnimi elementi. Kako se bo z njimi postopalo, ali bolje, kako se bodo sami ravnali, postaja danes bolj pereče vprašanje, kakor ono o Ligi narodov sami.

Žal da je prav malo znakov, ki bi kazali, da so na delu misli in ideje, da se to vprašanje reši temeljito. Videti je, kakor da preživljamo nekakšno živčno krizo in v splošnem se sliši sledeče modrovanje: "Delavske množice so po tako dolgotrajnem delu in naporu za vojne namene izmučene in slabo razpoložene. Treba jih je dramiti in drezati ter napeljavati v staro zmernost. S časom bo zopet vse dobro. Naše na dobrem

glasu stoječe narodno razpoloženje in zdrav razum nas bo srečno pripeljal skozi to krizo."

To bi bilo vse lepo in dobro, če bi se moglo računati, da je v temeljnih načelih o teh vprašanjih vse složno in edino, to je, da je vse edino v tem, kaj je prav in kaj ni prav v sedanji družbi; če bi se moglo urediti vse lepo po starem načinu in starem sistemu: malo več plače in malo manj delovnih ur na eni strani in malo manj profita na drugi. Ampak stvar je čisto drugačna. Stvar je treba poznati na dnu, ako nočemo, da zgrešimo njeno važnost in nje pomen. Kajti izza te konfuzije, vznemirjenja, za temi sporadičnimi nastopi, za katere noče nihče biti odgovoren, so nasprotstva idej, nasprotstva mišljenja. Tista stran, ki skrbi, da postaja to mišljenje plodno in je vsled tega zmožna za najodločilnejšo akcijo, izživlje vse temeljne predpostavke, ki se jih drži posedujoči razred. Duševni voditelji delavstva so socialisti, pa naj se že imenujejo tako ali ne. In socializem ima pod svojimi različnimi razlagami zelo specifičen in definiran pomen.

Na kratko razglša socializem vprašanje med posedujočimi razredi in meznimi delavci naslednje: "Posedujočim razredom pomeni posest in njih interese, rento, obresti, profit. Okrog tega vprašanja se suče bolj kakor okrog plače vse duševno razmotrivanje posedujočega razreda. Oni posedujejo mline, tovarne, rudnike, prevozna sredstva, zemljo. Kot taki "vposlujejo" delo. Kot delodajalci imajo nad delavci vso moč — odločujejo o njih življenju in smrti. Ta razred lahko pusti človeka delati ali pa ne. In v resnici je slika sedanje družbe ta, da vidimo ljudi trempati iz kraja v kraj, proseče gospodarje za delo in življenje.

Za razred gospodarjev je ta družabna oblika čisto normalna, razumljiva in po njih mnenju ne potrebuje nobene izpremembe. Zanje je to vprašanje rešeno in so pripravljeni tudi vsakemu raztolmačiti, kako je vse to prišlo, kako se vse to vzdržuje in zakaj se ne more predruščiti. Oni so pač pripravljeni omiliti izkoriščanje, pripravljeni so preurediti, prilagoditi se razmeram in jih ublažiti, toda resno razumeti preračunjeno zrevolucioniranje tih razmer jim je enostavno nemogoče.

Na drugi strani imajo voditelji delavstva v te stvari popolnoma drugačen vpogled. Oni ne mislijo militi, ampak predruščiti vso družabno strukturo od temelja. Oni mislijo, da ni treba delodajalcev in delojemalcev, gospodarjev in sužnjev, in hočejo to razmerje odstraniti. Uvesti nameravajo pravilo, da se izdelki razpečavajo in dele le tistim, ki delajo z rokami in močmi, in sicer na podlagi sistematične nagrade za delo. Kategorije za rento in obresti se lahko obdrže, ampak ne v obliki plačila privatnim lastnikom kapitala.

Njih ugovor ni le ta, da jemljejo kapitalisti preveč, ampak da je ta razred sploh nepotreben. In kar žele imeti, ni nič več kakor to, kar ima danes posedujoči razred.

Kooperacija ali katastrofa?

V naravnih in človeških zadevah ni pravzaprav nobene meje, ki bi gradile ali preprečavale to, kar hočejo izvesti socialisti. Jasno je, da je to, po čemer streme socialisti, bolj pravično in bolj človeško, kakor pa sistem, v katerem živimo danes. Težava je, da se to ne more izvesti brez konfliktov, ki lahko uničijo civilizacijo, izvzemši s kooperativnim delom posedujočih razredov.

Ako pridejo ti sloji v vrsto delavskega razreda s sprejemljivimi pogoji in izdelajo v sporazumu z delavstvom najboljši način za preosnovo družabnega sistema, da s tem odvrnejo potežkoče za posameznika in razreda; ako bodo pri volji doprinese novemu redu svoje izkušnje in sposobnosti; ako bodo dovolj pogumni in patriotični in bodo delali za odpravo svojega dosejanega gospodstva, bodo socialistični eksperimenti lahko izvedeni brez katastrofe.

Toda dokler ostane gospodujočemu razredu socializem samo druga firma za novo izkoriščanje in ropanje, dokler je ta razred pripravljen storiti vse mogoče, da se delavski načrti preprečijo — ravno tako dolgo ne more biti nobenega sodelovanja med njimi in takimi delavskimi strankami, ki jih že imamo in katerih bo več in več.

Z namenom, da se pravilno zamislimo v to pereče vprašanje, si moramo predpostaviti, kaj se lahko zgodi v tej deželi v bližnji bodočnosti. Delavstvo n. pr. dobi v parlamentu večino in ustanovi delavsko vlado. Vlada, zastopništvo in volilni stroj je v rokah socialistov. Predloženi so na primer predlogi za poddržavljenje glavnih industrijskih podjetij. Vzemimo na primer premogokope. Posameznosti se izvrše pri tem prehodu lahko na različne načine. Ampak z našega vidika je glavno to-le: Dividende in nagrade za prebitek dobička ne bodo več priznane. Da se izvede prehod, bo na primer za kratek čas vpeljana nekakšna odškodnina, tako da ne bodo delničarji in veleposestniki naenkrat preveč prizadeti. Dalje bodo oskrbniki, nadzorniki in ostali voditelji industrije izvoljeni direktno ali indirektno potom premogarjev, ki ne bodo "vposlenci" niti imenovani potom "delodajalcev". Čitatelj naj pri tem ne postane nervozen, če se mu zdi, da se na ta način industrija sploh ne bo mogla upravljati; pred nami je sedaj etično vprašanje, ki zahteva strogo analizo. Recimo da občina — kar se že danes dogaja — izda potom svojih postavljenih organov povelje, ki se ima realizirati. Ali bo posedujoči razred pripravljen ubogati in izvesti dotična povelja, ki bodo v prenešenem smislu zakoni? Ako ne, zakaj ne?

Ozrimo se nekoliko v Rusijo. V Rusiji se je izvršila drastična revolucija. Izvedena je bila ne potom postavodaje, ampak potom posebnih postavodajnih sredstev. Recimo, da se ni izvršila. Recimo, da se je mogel ustanoviti ustaven

parlament, ki bi bil prevzel v svoje roke rekonstrukcijo in sprejel zakone, formalno čisto pravilno in odvzel veleposestnikom in cerkvi njih imetek ter ga razdelil med kmete brez vsake odškodnine, ali pa jim morda priznal malo miloščino. Ali bi se veleposestniki podali? Ako ne, ali bi bilo treba, da se podajo?

Taka so danes pereča vprašanja, s katerimi bi se morali posedujoči razredi pečati v vseh deželah, ako želimo, da bo med njimi in delavskim razredom sodelovanje, kajti temeljna vprašanja zasedajo tu noter. Sistem posesti ni mogoče zrevolucionirati in ustanoviti socialistično družabno življenje, dokler niso posestne titulacije popolnoma odpravljene. Vprašanje se lahko zastavi na sledeči način: Ali mislijo posedujoči razredi in njih zagovorniki, da je v obstoječi družbi kje kakšna podedovana "naravna pravica", ki opravičuje posedujočemu razredu upirati se in nasprotovati novim ustavno sprejetim zakonom z namenom, da se ne vpelje na škodo stare, na škodo posedujočih krogov?

Kadar postavljajo posedujoči razredi in njih časopisje mesto štrajkov parlamentarno akcijo in prikazujejo delavstvu, da je to edino sredstvo, s katerim se doseže namen, mislijo li pri tem v resnici, da bodo s to akcijo dosegli iste namene sami? Ali morda mislijo, da je njih pravica posebne vrste in tako sveta, da se je ne morejo dotakniti novi zakoni, nove enake pravice, ki jih želi izvesti delavski razred?

Na dnu vsega problema leži vprašanje: Ali civilna vojna ali zmerni prehod — anarhija ali kooperacija? Ali je treba o tem razpravljati? Da! Deliti svoje mnenje? Da! Toda ko je že vse izvršeno in se je večina konstituirala potom ustavnih sredstev, ali se bo manjšina pokorila in ne le privolila, temveč lojalno poskušala uvesti novi sistem?

Zelo dobro je, da si posedujoči razred to aktualno vprašanje predoči, kajti njegova zgodovina ni lepa. Stvari postajajo bolj resne, kakor kdaj poprej. Zato potrebujemo toliko dobrih in pametnih nasvetov, kolikor jih moremo dobiti, ako hočemo, da se ne zvrne vsa družba v prepad.

Apele, da bi šlo vse gladko izpod rok, naslavlja posedujoči razred po navadi na delavce in njih časopise. Mnogo bolje bi bilo, da jih naslovi na svoje ime.

Ali je ta razred pripravljen resno in brez jeze pomagati pri delu, zasnovanem na temeljnem načelu? Ali je pripravljen razpravljati o tem vprašanju odprto? Zelo naglo živimo in morda ne bo dolgo, ko bodo ta vprašanja med najvažnejšimi, bolj važna, kakor vprašanje o Ligi narodov sami.

Prevel Drskar.

Kar se navadno imenuje "morala", bo v socialistični družbi gotovo precej drugačna, kakor v kapitalistični. To ne pomeni, da bo slabše, kajti slabo je že sedaj dovolj.

FRAN ALBREHT:

PRIČAKOVANJE.

Pod mano vas in solnee nad vasjo
in v solneu ptički žalostno pojo.

Oj pesem tožno dalekih daljav
pojo nad streho sleherno v pozdrav.

— Kje, hiša, tvoj je gospodar,
kaj ni mu domačije mar?

In kje je, mamica, tvoj sin,
je šel na vojsko — v smrt, v pogin?

Kje, deklica, je ženin tvoj,
da pojde pred oltar s teboj? —

Glej, cerkev, hiša, polje, log:
vse čaka kot odprtih rok ...

IVAN ALBREHT:

BEGUNCI.

V očeh jim strah gori
in lica gloda jim bolest.
Tako beže, gredo
in sami ne vedo,
kje konec bo njihovih cest ...

Daj roko, brat,
da bo obema laže —
a brata ni.
Tam, daleč tam doma
v krvi leži.

A živi vsi beže
in plaho se ozirajo,
kot gledali bi enomer,
kako povsod grobovi
pošastno se odpirajo.

Kam, oče, kam?
A oče več ne čuje ...
Oj, mati, sladka mamica! —
Joj, v takih dneh
še mati nima več sreča.

Smrt senči jim oči
kot bi na sodni dan prišli.
in vsi se tresejo bledi;

VIHAR.

Kadar viharji hrujejo,
drevje, grmovje rujejo,
kadar pod nebom se strele žaré,
skale se majejo, vode kipé,
kot da demoni pogube so vstali
in se duhovi življenja jih zbali:
Bodi pogumno in trdno, srcé!
Novi svetovi se v krčih rodé.

Robinson:

Exodus.

Ivan Molek:

ČEZ REKO.

Duševid,
Gorečnik,
Vrelokrv.
Trpec,
Svitana,
Bistrogled.

Pozorišče: Breg velike reke. V ozadju pusta ravnina s cesto, ki drži v hribe, pokrite z goščavo. Onkraj reke krasna scenerija, izgubljajoča se v nejasnih obrisih. Trije moški različne starosti in postave in mlada ženska sede, oziroma leže na bregu in se razgovarjaja.

Duševid: Dovolj je pričkanja. Bodimo na jasnem: Ali smo vsi zato, da pridemo čez reko na drugo stran, kjer je boljši kraj in kjer se nam obeta lepša bodočnost?

Ostali štirje: Smo.

Duševid: Dobro. V tem smo edini. Cilj nam je skupen. Zdaj pa je vprašanje: Kako pride-mo čez vodo? — Mislimo dobro in govorimo stvarno. Manj teorij, manj predsodkov in več poznavanja faktov je treba.

Gorečnik: Moja teorija je, da prebredemo vodo. Vi ste jo izmerili, pa pravite, da nam seže čez glavo; premerili ste tudi daljavo in trdite, da bi ne mogli držati sape toliko časa, da bi prehodili dno struge. Vašim kalkulacijam verjamem ali pa ne.

Duševid: Tukaj je matematičen dokaz. Številke. Deset čevljev od brega te že zalije voda. Do drugega brega je natančno pol milje. Vse je izračunano do tisočink in sekund. Zakaj bi premlevali to reč?

Trpec (leži ves čas na hrbtu s sklenjenima rokama pod glavo): Oh, številke! Moje oči so že solzne in rdeče od vaših števil. Pustimo številke! Kaj praviš, Svitanica?

Svitana: Le vi računajte. Voda je tako mirna, čista in bajna kakor zrcalo, kot nebo. Občudujem to reko.

Gorečnik: Tvoja definicija, Duševid, že drži do gotove meje. Moje stališče je, da ni struga povsod enaka. V vodi so hribi in doline kakor na suhem. To so suha fakta.

Vrelokrv (naglo): To so fraze! Khm!

Gorečnik (jezno): Časi so preresni za zabavljanje. Pa ti povej kaj pometnejšega, Vrelokrv.

Vrelokrv: Sem že povedal. Vse vaše gobezdanje, lamentiranje in natezanje o kakovosti struge in globočini vode je polesnjiva češplja. Moj predlog je bil in ostane, da se dobro zaletimo in preskočimo reko. To je edina rešitev. Khm!

Trpec: Ali si zrela za skok, Svitanica? Kaj misliš?

Svitana: Gledam in se čudim. Toliko vode

na enem mestu še nisem videla v svojem življenju. Odkod prihaja in kam gre?

Gorečnik: Da, da — vprašanje še ni rešeno: Čemu je pravzaprav ta reka tukaj?

Duševid: Stupidnost! To ne spada sem. Bodimo stvarni. Vrelokrv predlog je skrajno ne praktičen, celo fantastičen, dasiravno zelo idealističen in o izvedljivosti te ideje si pridržim svoje dvome. Dandanes moramo biti zelo previdni, kajti vsaka povlastica ima že svoj politični program in platformo.

Vrelokrv: Frazarstvo! Jaz hočem, da smo še danes na oni strani reke in vsaka druga metoda pomeni, da se prehod zavleče za nedoločeno dobo. Zakaj toliko govorjenja? — Delajmo, delajmo, khm!

Trpec: Ne prenaaglite se, bratje, ne prenaaglite! Moje noge so trudne in moje oči vas še komaj vidijo. Počasi, tovariši! Kar ne bo danes, bo jutri. Moje mnenje je, da počakamo tukaj na bregu toliko časa, dokler voda ne vpade in izgine. Ali ni tako prav, Svitanica?

Duševid: Ti si tudi velik idealist, Trpec. Z drugimi besedami se to pravi, da naj čakamo tukaj tritisoč let. Ali bomo?

Vrelokrv: Nikdar, nikdar! —

Svitana: Ne, ne, voda ne sme izginiti. Tako krasna voda! Zdi se mi, da bi bil zločin, če jo skalimo z našimi nevrednimi nogami. Ali bi ne bilo dobro, bratje, če bi hodili po bregu do izvirka, in tam jo obidemo brez vseh težav?

Duševid: Haha, kako idealistično! Ženska čustva so neprekosljiva.

Vrelokrv: Kako frazasto!

Gorečnik: Hodila boš do smrti.

Trpec: Oj, na pot pa ne, samo hoditi ne!

Svitana (se obrne proti cesti in strmi v daljavo): Kaj bi bila tista črna pika na cesti tik gozda?

Vsi se ozrejo.

Trpec: Muha je.

Gorečnik: Ne, muha ni; nekaj večjega bo. Vrabec je.

Vrelokrv: Kakšne oči pa imata? Še več kot vrabec je. Telica je. Vidim, kako opleta z repom. Sem se bliža.

Duševid (gleda napeto nekaj hipov): Muha — vrabec — telica! Kako se motite. Jaz pa natančno vidim, da je človek; s palico maha okrog sebe, pa ne z repom. Tu je dokaz, da je zemlja okrogla.

Bistrogled (se počasi približa): Zdravi, tovariši!

Duševid: Pozdravljen. Odkod prihajaš in kaj nam prinašaš?

Bistrogled: Prihajam iz tujine, grem v tujino in prinašam vam najlepše želje.

Duševid: To je dobro. — Glej, bavimo se s težkim problemom. Pred nami je reka. Na tej

strani je puščava in boj, na drugi strani pa blagostanje in mir. Ali ta nesrečna masa zelene vode nas drži tukaj in zdaj ne vemo, kako bi prišli čez. Pet nas je in vsakdo ima svoje ideje. Prvi pravi, da prebredimo vodo, drugi, da počakamo, dokler voda ne uplahne, tretji, da preskočimo reko in naša tovarišica Svitana je mnenja, da bi hodili do izvirka in prišli po suhem na drugo stran. Ali imaš morda ti kakšno pametno sugestijo?

Bstrogled: Hm, pet vas je, naštel si pa le štiri ideje.

Duševid: Da; moja malenkost se še ni odločila, kaj bi bilo pravzaprav najbolje. Glasoval pa bom za najpametnejši predlog.

Gorečnik (migne proti Duševidu): On samo zabavlja čez druge, sam pa ne da niti fige od sebe.

Vrelokrv: On razdira, kar drugi zidamo. Po domače bi mu rekli salonski anarhist.

Trpec: Tovariš tujec, kaj je dobro za glavobol? In kaj za trudne noge? Glavobol je kakor vojna. Morda je preddoba demokracije. Kaj se ti zdi, Svitana?

Svitana: Ne vem; to prepuščam vam. Oj, kako čarobna je ta vodna gladina pred nami! Grehota bi bila, če jo skalimo.

Bstrogled: Vaš voz je res čudovit. Dovolite mi, da vam pomagam s skromnim nasvetom. Ali vam ni še nič prišlo na misel plavanje?

Vseh pet se spogleda.

Duševid: Plavanje? Kaj je to?

Bstrogled: To je tako. (Demonstrira z rokama).

Vrelokrv (naglo): Humbug! Že davno smo zavrgli utopije. Khm!

Trpec: Prenaporno delo, prijatelj, trudapolno delo. Človek si utruji mišice in živci trpe. To ni dobro.

Bstrogled: A tako? Kaj pa čoln?

Vseh pet: Čo-o-o-oln?

Bstrogled: Da, čoln. To je večja škatlja iz lesa ali bičevia in zasmoljena, da ne pušča vode. Vsedete se noter, primete za veslo, pa vas pone- se na drugo stran reke. Lahka reč. V desetih minutah ste čez.

Gorečnik (ga gleda sumljivo): Kdo pa ste vi?

Vrelokrv: To diši po starinah. Ali naj gremo nazaj v stari vek?

Duševid: Ideja ni preslaba z materijalističnega stališča. Zgodovina nas uči, da se gotove periode ponavljajo; razlika je le, da se ponavljajo v drugi obliki z ozirom na sodobne razmere. Kdo more trditi, da se ne bi tudi čoln prilagodil našim modernim potrebam?

Trpec: Ah, tesati čoln — plesti čoln — smoliti čoln in nazadnje še veslati, to so težave, tovariši! Fizični napor, napetost mišic, razburjanje živcev. Ali se izplača? Kaj praviš Svitana?

Svitana (gleda zaljubljeno v reko): Nič ne bom rekla. To so vaše stvari. Jaz bi najrajša po-

letela na krilih vetrčka preko te divne vodne mase.

Gorečnik: Nehaj, nehai s svojimi plitvimi argumenti, ki diše po kompromisih, kakor berač po česnu. Ali bomo zdaj hodili po krivih potih nazadnjakov, ki tešejo in smolijo čolne? Odgovori!

Vrelokrv: Nazadnjakov, naših tiranov, ki so nas vse življenje priklepali na skale v gorah, da smo še le danes po trudapolnih potih prišli do reke? — Dol s čolni!

Duševid: Dovolite, da vam pojasnim stvar z znanstveno-filozofičnega stališča naših učiteljev, katerih principe vsaj priznavamo, da so sredstva za dosego našega cilja — — —

Vrelokrv: Ne, ne! Dovolj je!

Bstrogled: Oprostite, tovariš, ne vem, ne razumem, ne morem uganiti kaj je pravzaprav med vami, ali zdi se mi in sami ste rekli, da bi šli radi čez reko.

Vsi: Tako je. To je naš cilj.

Bstrogled (gleda nekaj hipov pazno med bližnje vrbe na bregu): Glejte! Tam je čoln; nov je še. Vesla so notri. Čudno, da ga niste prej opazili. Kar odvežite ga, potegnite bliže, poskakajte vanj, primite za vesla in vprašanje bo rešeno. (Vsi gledajo nekaj trenutkov pod vrbe v bližini, kjer se je lahko zibal na vodi tik brega čoln, privezan k vrbi.)

Vrelokrv (se hitro obrne): Protestiram! —

Duševid: Zakaj?

Gorečnik: Logično je, da je bil čoln prej tukaj, kakor mi in iz tega fakta sklepam, da izgleda vsa stvar kakor zvito nastavljena past, ako že ni — kolosalna zarota.

Bstrogled: Čoln je tukaj. Tesati vam ga ni treba, niti smoliti. Z majhnim naporom in z malo potrpežljivosti se lahko prepeljete preko reke.

Trpec: Čoln je treba odvezati, potegniti semkaj, vanj zlesti in za vesla je treba prijeti. To so težke fizične naloge v življenju mukotrpnega človeka. Potrži, Svitana!

Svitana: Bojim se čolna; bojim se za reko. Te kristalnočiste in misteriozne vode se ne smemo dotakniti. Greh je.

Duševid: Pravite, da sem idealist, kaj ste pa vi? Ali ni pravilno, če sprejememo formulo treznih mislecev, ki se glasi, da rodi vsako zlo nekaj dobrega za bodočnost? Rekli ste, da je čoln zlo. Zakaj? Ali zato, ker so ga drugi iznašli, preden smo se mi narodili? Bedasto! Da nimamo od hoje krvavih nog, se moramo zahvaliti podkovanim čevljem, ki tudi niso naša iznajdba. Kar nam je služilo, da smo mogli priti do reke, nam sme po vsej pravici služiti, da pridemo tudi čez reko. Čoln je na tej strani. Prosim vas, tovariši, poslužimo se ga!

Gorečnik: Izneveril si se našim svetim načelom. Duševid. Sram te bodi!

Vrelokrv: Izdajalec si in zarotnik! Khm!

Bstrogled (skoči v vrbno goščavo, odveže čoln, skoči vanj in ga privesla do ostalih): Tu ga

imate! Druzega vam ni treba, kakor da se skobacate vanj in primete za vesla. Čemu toliko prerekanja?

Duševid: Hvala, ker se toliko trudiš, dobri tujec. Toda svet je nehvaležen.

Gorečnik (mrzlo): Naša rešitev je odvisna od dela nas samih. Odklanjamo filantropijo in simpatije.

Vrelokrv: V meni že vre kri. Kaj vse to pomeni? Odkod se je priklatil ta človek in čemu nam je nastavljal čoln pod nos? Predlagam, da ga vržemo v reko, pa bo mir.

Svitana (prestrašena): Ne, ne, v vodo ne!

Bistrogled (plašno): Dobro vam želim, a vi mi grozite, da me vržete v vodo. Zakaj? Ali niste ljudje? — Če vam ni prav, se vsedem v čoln in odveslam sam na ono stran.

Duševid: Počakajte! Vsi pojdemo.

Vrelokrv: Jaz že ne! — V čolnu ne!

Gorečnik: Jaz tudi ne. Ostanem pri svojem sklepu.

Duševid: Eno koncesijo imam. Čoln je zdaj siv. Povarvajmo ga zeleno. Morda ne bo vama potem tako zopern.

Gorečnik: Čoln je čoln. Na prozorne reforme ne damo nič. Barva je krparija.

Vrelokrv: Dol s krparijo!

Duševid: Dam vam še eno koncesijo, ki je absolutno zadnja. Navrtajmo tri luknje na čolnu. To ni več krparija.

Gorečnik: Devet lukenj! Tri na vsakem boku in tri velike na dnu.

Vrelokrv: Pri najboljši volji bi se zadovoljil s tem, da izbijemo čolnu dno in pustimo vesla na bregu.

Trpec: Oh, zakaj toliko dela in truda z vrtnjem lukenj in z izbijanjem dna, zakaj? Nepotrebno zapravljanje energije, kajne, *Svitana*?

Svitana: Zdi se mi, da sanjam, oj sanjam....

Duševid: Imposibilizem, strašne so tvoje žrtve! — Tukaj se ločijo naša trnjeva pota. Zdravo, tovariši!

Gorečnik: Tako pa ne gre. Glasovali še nismo. Inteligentni smo in nekoliko parlamentarizma je še v naših srcih. Tudi demokratično je. Brez formalnosti glasovanja ostanejo zaključki le na jeziku in papirju.

Vrelokrv: Naj bo, dasiravno sovražim tudi to formalnost. Ali si ti tudi za glasovanje, *Trpec*?

Trpec: Naj bo, čeprav je tudi govorjenje ali dviganje roke že nepotreben napor. Ali boš glasovala, *Svitana*?

Svitana: Jaz sem nevtralna. Glasovala ne bom.

Gorečnik: Dobro. Jaz sem za čoln kvečjemu z devetimi luknjami.

Vrelokrv: Jaz pa pod pogojem, da se izbije dno.

Trpec: Jaz sem sploh proti čolnu in proti vsemu.

Duševid: Umaknem svojo koncesijo iz do-

brih, tehničnih razlogov in sem za čoln v celoti in popolnosti, kakršen je.

Gorečnik: Soglasja in večine ni. Kaj bo zdaj?

Trpec: Nič ne bo. Na bregu ostanemo. Čemu bi se ubijali? Vode bo enkrat konec in tedaj pojdemo na drugo stran brez truda in skrbi.

Duševid (se naglo ozre): Kje je čoln? — (Vsi se ozro in čolna res ni več. Izginil je, kakor da ga je požrla široka reka).

Bistrogled (malomarno sedeč v bližini): Odplul je svojo pot po vodi. Čoln noče čakati, da bi se vam zljubilo končati prepir. (Vstane) Jaz pa grem nazaj, odkoder sem prišel. Ako srečam koga, ki bi šel v vašo smer, mu povem, kaj sem doživel. (Odide po cesti proti gozdu in petorica gleda za njim.)

Svitana: Kako je majhen! Ena sama črna pika ga je.

Gorečnik: Zdaj smo tam, kjer smo bili.

Duševid: Da! Zlata priložnost je šla mimo nas in vi ste se ji rogali in jo brenili od sebe. Tako je.

Vrelokrv: Utopija! Črno, umetno kamoflagirano nazadnjaštvo je bilo, ki nas je hotelo spraviti s pota pravega napredka. Mi gremo naprej! Khm!

Gorečnik: Da, naprej po začrtani poti.

Duševid: Za čolnom grem in ko ga dohitim doli ob bregu, se vrnem. Nisem še obupal nad svetom. Da ste mi zdravi! (Odhitil).

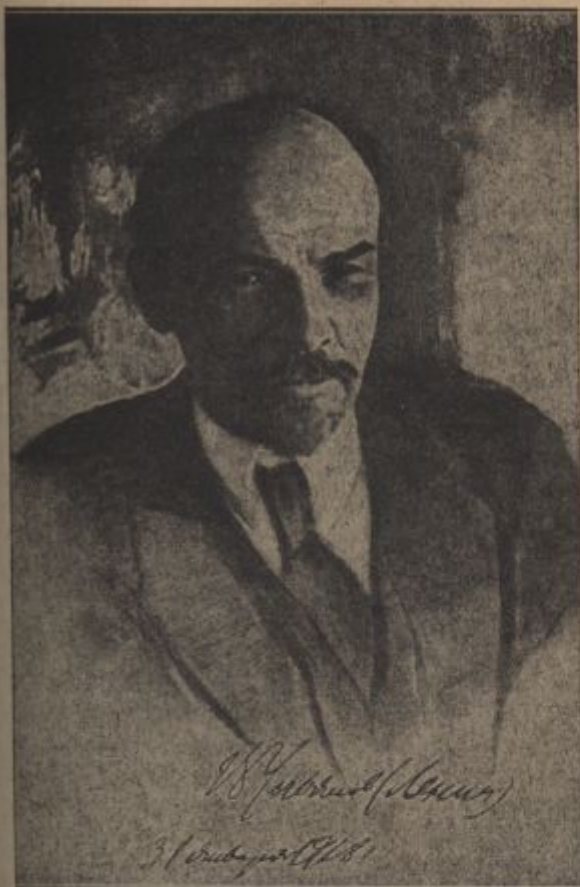
Vrelokrv: Hitro, dokler se ne vrne — bedak! ... Čez reko! (Se zakadi z brega in štrbukne v globočino. Visoko pljuske voda, se zupeni in zavalovi proti bregu).

Gorečnik: Ha, živel, dobri tovariš! — Izbral si je mojo pot. Hitro, da ga dohitim! (Priviha si hlačnici in rokave na suknji ter stopi počasi v vodo, katero gazi s širokimi koraki, z desno pa tišči usta in nos. Ko se skrije glava pod vodo, se hkratk pokažeta obe roki na površju, ali v naslednjem hipu izgineta, na mestu se pa narede ozki kolobarji, ki se širijo in širijo, dokler se ne razbijejo ob peščenem bregu. Nato je vse tiho in mirno.)

Trpec (še vedno ležeč in podpirajoč si glavo z rokama): Šli so bedaki — naj jih vrag nosi! Midva pa ostaneva tukaj in počakava, kajne draga moja *Svitana*.

Svitana (strmi v reko s široko odprtimi): Oh, kako se peni voda! Reka je jezna. Oh, zakaj smo jo razžalili? — —

Odprava privatnega lastništva ni tako nova praksa, kakor pravijo razni kapitalisti, ki mislijo, da je šele Lenin vpeljal tako rutino. Pred civilno vojno je bilo v Ameriki suženjstvo priznано. Lastniška pravica do sužnjev je bila odpravljena brez odškodnine; konfiscirala se je. Sužnjedrži so smatrali to pravico za enako sveto, kakor so dandanašnjim trustom njih tovarne in kupčije svete. Kdo bi danes dejal, da je bilo v suženjstvu kaj svetega.

NIKOLAJ LENIN,

vođa ruskih boljševikov in načelnik sedanje ruske vlade.

Nepremišljene prepovedi.

V Nebraski so sprejeli zakon, ki skoraj popolnoma prepoveduje rabo neangleških jezikov v šolah in na vseh javnih shodih. Pravijo, da se to godi v interesu amerikanizacije. Brez velikega truda se pa lahko spozna, da so taki ukrepi le ovira amerikanizacije, in sicer ena najresnejših ovir.

Seveda bi bilo predvsem treba priti na jasno, kaj je oziroma kaj naj bo amerikanizacija. S samim imenom ni prav nič povedano; v prazno posodo lahko vsakdo naliže, kar hoče. Amerikanizacija lahko odene izvrstno idejo, z amerikanizacijo se pa tudi lahko skrivajo najbolj reakcionarni nameni, in v deželi se ne manjka elementov, ki prakticirajo zadnje.

Če se razume amerikanizacija tako, da naj se vsi v Ameriki živeči ljudje navadijo enako misliti in enako čutiti, je to jalov posel. Tudi med najstarejšimi ameriškimi rodovi, katerih dedje so se bojevali s Indijanci in s hesenskimi četami angleškega kralja, ni take enotnosti, ker je nemogoča. Če se pa misli na ameriške ideje, katerim naj se s procesom amrikazacije prilagode priseljenci in njih potomci, tedaj bi bilo treba najprej povedati, katere so tiste ideje, na katere naj se ljudstvo pridobi. Amerikanizem, kakor ga tolmači predsednik Wilson, je kakor dan od noči različen od Rockefellerjevega amerikanizma;

razun teh dveh pa najdemo še ogromno zbirko direktno protislovnih si eksemplarjev.

Amerikanizem, pod katerim se razume tista ljubezen do svobode in pravice, ki je porodila izjavo neodvisnosti in vodila tisoč in tisoč enerzij v boj zoper zatiranje in zaslužnjevanje, tedaj se bo za tako akcijo dobilo med priseljenci več moči, nego jih je treba. Kdor pa misli, da bi se pod pretvezo amerikanizacije mogel utrditi hlapčevski duh in tiho vdanje v vsako usodo, kar je očitna želja znanih velekapitalistov, mora biti pripravljen na popoln fiasko.

Amerikanizacija more biti le tedaj uspešna, če si postavi za cilj napraviti iz naseljencev ameriške državljane, ki se bodo tukaj čutili doma, ki bodo radi tukaj živeli, in sodelovali pri delu, s katerim se Amerika razvije ne le v veliko in spoštovano, ampak tudi v srečno deželo vsega ljudstva. Taki uspehi se ne dosežejo z nasilnimi sredstvi. Prav tako se pa tudi ne dosežejo z razbijanjem sredstev, ki so neizogibna za izvršitev dela.

Naj se sodi o tujcih v Ameriki kakorkoli se hoče; da je delo naseljeniških rok in glav mogočno pomagalo pri tem, kar so danes Zedinjene države, ne more nihče utajiti. In prav tako je gotovo, da bo Amerika, ki ima še neskončne pogoje za razvoj, v bodočnosti potrebovala ne manj, ampak še več takih rok in glav. Da si ne želi nobena dežela sovražnikov na svojih lastnih tleh, je razumljivo; to se pa vendar ne sme razlagati tako, kakor da bi bil sovražnik dežele, kdor ne ukloni suženjsko svojega vratu pred mogočnimi posamezniki ali skupinami, ki si domišljajo, da so oni dežela, dočim so v resnici le izkoriščevalci dežele.

Tudi z najboljšimi nameni pa more amerikanizacija le tedaj imeti dober rezultat, če se pri svojem delu posluži pravih sredstev. Ljudi, ki naj se amerikanizirajo, je treba doseči. Razlagati jim je treba, kaj se od njih pričakuje in kaj se jim daje. Beseda je tukaj prvo orodje, in beseda mora biti razumljiva. Prepoved jezikov, ki jih naseljenci razumejo, je torej povsem zgrešena metoda in otežčava prav tiste rezultate, ki naj bi se dosegli.

Cerkve se bodo tembolj praznile, čimbolj se bodo duhovniki v njih zoperstavljali ljudskim interesom. Človek je lahko veren, pa si zato vendar ne da odrekati pravice do dostojnega življenja.

Socializiranje žensk v raznih evropskih deželah je sedaj zelo priljubljen predmet raznih kapitalističnih časnikarjev. Pričelo se je z Rusijo. Dokazalo se je, da ni bilo na stvari za dlako resnice; razložilo se je, kako nerodno so nekateri reporterji nasledili ruski šali. To vse skupaj pa nič ne pomaga; čim pridejo kje v Evropi socialisti do vlade, že slede poročila, da so "socializirali" ali "komunizirali" ženske. Po tem ni pravzaprav nič drugega soditi, kakor da bi korespondenti imeli prav malo slabega poročati iz dotičnih dežel, če bi se držali resnice. Ako bi imeli toliko resnično slabega, kolikor si žele, se jim ne bi bilo treba izmišljati takih vnebovpijočih neumnosti.

Socialistična propaganda in maksimalni program.

Kakor se glase poročila, je mirovna konferenca v Parizu sprejela pravila ali določbe medzavezniške delavske konference, ki je zborovala vzporedno z njo in ji predložila delavske zahteve, na podlagi katerih si bo splošno delavstvo v zavezniških deželah uravnalo svoje delo za bodoče. Določbe, ki se pečajo v glavnem z osemurnim delavnikom, industrijalno izobrazbo, minimalno plačo, prepovedjo otroškega dela, z zavarovanjem proti nezgodam in boleznim, ki izhajajo iz dela, s pravico organiziranja in enako plačo za ženske, ki opravljajo moška dela, bodo inkorporirana v pravila "Lige narodov".

Ne glede na to, kakšna bo ta "Liga narodov" s socialističnega stališča, pomeni sprejem teh delavskih zahtev v program "Lige", če bo "Liga" sama potrjena v parlamentih medzavezniških vlad, za socialiste, ki so bili s svojo filozofijo vedno in povsod na čelu delavskega gibanja, v veliki meri praktično izvršitev minimalnega programa, vsled česar bo potreba za ta program in njega propagando v bodoče zmanjšana. Niti s tem se nam ne bo treba mnogo ukvarjati, če se bo ta program res izvrševal, kajti za to bo poskrbljeno — če se razmere popolnoma ne predrugačijo — na eni strani od socialističnih republik v centralnih in vztočnih državah Evrope, na drugi strani pa od strani zavezniških vlad, ki bodo potom organiziranja srednjih slojev in tistih delavcev, ki jih socialistična in radikalna propaganda ne bo dosegla ali ne bo imela nanje vpliva, pritiskala na kapitalistični razred, da se izvedejo reforme in tako prepreči kaos, ki bi lahko sicer nastal in povzročil v teh deželah nered. Z drugimi besedami: Kakor so zavezniške vlade v času vojne organizirale javno mnenje in gojile razpoloženje za vojno, da se uspešno vrže avtokracija centralnih držav, in vzele iz privatnih rok celo podjetja, ki so bila nujna za uspešno vojevanje, tako se bodo v času rekonstrukcije poslužile istih metod, da se izognejo kaotičnim razmeram. Reforme ali revolucija — bo alternativa. In v izbiranju med tema dvema se bodo radi ali neradi podali kapitalisti javnemu mnenju, ki ga bodo pripravile zavezniške vlade, in dovolili, da se reforme izvrše. Ali se bo delavstvo branilo teh reform? Gotovo ne, tudi če pridejo navidezno od zgoraj. Da bo v času izvrševanja teh reform kapitalistični razred poskušal na vse načine oslabiti vpliv socialističnih republik v centralnih in vztočnih državah Evrope, ali jih celo uničiti, ker bo čutil, da so gonilna sila, ne le za izvedbo reforme doma, ampak da se izvrši kakor hitro mogoče maksimalni program, se razume samo po sebi. In prav tukaj se bo razredni boj nadaljeval le še v večji meri in intenzivneje. Delavstvo stopa s tem v areno nove vrste bojev. Prej v trdem obupnem razrednem boju okrog domačih podjetij in okrožnih ter državnih političnih bojev za izvedbo minimalnega programa, sedaj poostren mednarodni boj za izvršitev maksimalnega programa po vseh deželah, kjer je kapitalizem razvit; iz provincijalnih bojev v kontinentalne in mednarodne. Kjer so bile prej le manifestacije in reso-

lucije ter protesti domačega delavstva, se jim sedaj pridružuje od zunaj sila socialističnih držav, in tako si bodo stale socialistične države nasproti nesocialističnim in obratno. Tako postaja socialistični razredni boj boljbolj resnično mednarodnega značaja ne le v teoriji, temveč v praksi. Iz malih provincijalnih zakopov, iz malih političnih in gospodarskih prask predstraže delavskega razreda se raztezajo socialistične vrste čez narodne meje na svetovne planjave in postavljajo v pozicije svoje težke baterije.

Toda boj za izvedbo maksimalnega programa in uvrstitev socialističnih republik po vsem svetu ne bo opravljena, kakor si morda zamišljajo naši "besedni radikaleci", "drugi teden ali drugi mesec", ampak se bo vršil skozi generacijo, morda dlje. Ne smemo namreč pozabiti, da se tako ogromni družabni procesi ne delajo čez noč, in da zahteva socializem za svoje uveljavljenje potrebno politično, gospodarsko in kulturno zrelost. Kjer so se ti družabni prevrati izvršili do danes, se je to zgodilo vsled desperatnih razmer in kaosa, ki je nastal vsled poraza v vojni. Čisto zgrešeno je vsled tega sklepati, da je naenkrat, kar je bilo mogoče v Rusiji in Nemčiji in ostalih centralnih državah v Evropi, — ne glede na te razmere, mogoče tudi v vseh zavezniških deželah. Zlasti se v tem oziru ne more delati paralela z Ameriko, vzlic temu, da se tudi tukaj ne manjka elementov, ki bi želeli, da se to čimprej duplicira. Toda želje same ne izpremenijo stvari. Vsi dosedanjí znaki kažejo, da se v Angliji in v Ameriki družabni prevrat ne bo izvršil tako, kakor se je na vzhodu in v centralnih državah Evrope. In če se res ne bo, ne bo ime! nihče drugi več koristi od tega, kakor ravno delavski razred sam, ker se bodo te stvari izvršile brez onega kaosa, ki je v centralnih in vztočnih državah v Evropi zapustil, tako žalostne posledice.

Delavstva v zavezniških državah dolžnost bo, da se v teku reform, ki pridejo, organizira in ojači; da se varuje vseh demagogov in elementov, ki bi ga poskušali speljati z obljubami, da doseže vse, če le hoče, v teku par tednov, na led.

Vsled političnih svetovnih dogodkov, ki so se odigrali, ali se bodo odigrali, mora biti naš program za bodoče maksimalnega značaja, in propaganda zanj tako umerjena in v okvirju razuma in treznosti, kakor je bila doslej za minimalni program. Z drugimi besedami: maksimalni program, to je poddržavljenje vseh produktivnih in distributivnih sredstev ter demokratska kontrola nad njimi stopi v vseh političnih in gospodarskih akcijah v ospredje.

V tej velevažni dobi politične in gospodarske rekonstrukcije bodi naša prva naloga organizacija — politična in gospodarska izobrazba. Vse drugo pride. Vsakega mislečega slovenskega delavca v Ameriki dolžnost je vsled tega, da se pridruži Jugoslovanski socialistični zvezi, slovenskim sodrugom, ki vrše in zasledujejo v tej organizaciji naloge, ki pridejo in ki bodo morale biti izvršene, preden napoči čas, ko bo delavstvo res zmožno, da odloči o svoji usodi.

Frank Petrich.

PROFESOR LOMONOSOV,

odličen član stranke ruskih socialističnih menjševikov, ki je bil pred kratkim z rusko železniško komisijo v Ameriki.

ANTON GASPARI:

RANJENEC.

Solnce vstaja ... Krvavi nebo z mogočno rano,
od obzorja do obzorja gredo misli svete:
Zdaj umreti bilo bi prerano ...

Kar je misli, vse so v jutru razodete:
da spet vidim domovino našo,
naša polja, cerkve bele vrhu hribov,
naše gozde, brda vsa prisojna,
te dobrave z žametom nastlane,
rože, ki ravan jih nima bojna ...
Da spet vidim njeno svetlo čelo,
mehke roke in oči sanjave,
da naslonim glavo trudno svojo
tja na lice njeno mlado,
če od tuge ni že ovenelo ...

Solnce vstaja ... Krvavi nebo z mogočno rano,
od obzorja do obzorja gredo misli svete:
Zdaj umreti bilo bi prerano ...

OTON ŽUPANČIČ:

OTROCI MOLJO.

Oče naš ...
Če bi ti res bil oče naš,
zdaj bi raztrgal svoje dlani,
s križa bi se snel,
da bi otroke svoje objel.
Oče naš ...

Oče naš ...
on je ob Visli ali ob Drini,
saj sami ne vemo kje,
on ima prestreljeno srce,
on ima prebodene roké,
pa nas objema čez vse goré,
oče naš.

VZAJEMNOST ČLOVEŠTVA.

Vsi ljudje so ljudje. Že iz tega sledi, da morajo imeti nekaj skupnega. Z enim imenom ni mogoče krstiti množine, ki nima v svojih delih kaj enakega, kar je karakteristično. Kar je med vsemi enakega, pa ustvarja tudi temelj za skupne interese in za solidarnost.

Vsak človek hoče živeti; vsi ljudje hočejo živeti. Vsakdo bi rad bil srečen. Iz skupnega stremjenja po življenju in sreči bi morala nastati tesna vzajemnost za dosego cilja, ki je vsem enak.

Pa vendar ni med človeštvom v praksi te vzajemnosti. Iz stremjenja po življenju in sreči se razvijajo boji, ki uničujejo življenje in srečo. Stremjenje po cilju, ki je skupen vsem, ni skupno; posamezniki in posamezne skupine ga skušajo doseči vsaka po drugi poti in te se križajo pa privajajo skupino proti skupini v nasprotje.

Vpraša se, če mora biti tako. Nima li od vseh teh bojev človeštvo kot celota prav tako svojo škodo kadar posamezniki, ki poginejo v njih?

Gotovo se mora pritrditi, da jo ima. Človeštvo torej ravna proti svojim lastnim interesom. Njegovo postopanje dela vtisk blaznosti. Nič pa ni pridobljenega, če se človek roga tej maniji; ako se smatra to divjanje zoper samega sebe za bolezen, je treba spoznati njene vzroke in najti zdravilo.

To je pravi namen socializma.

Kaj stoji udejstvovanju solidarnosti vsega človeštva na poti? Kako je mogoče premagati te zapreke? Kdo jih more premagati?

Človeštvo je razdeljeno v vsakovrstne dele, in njih interesi iščejo zadoščenje vsak zase. Pri tem izginejo obziri na soseda in na skupnost; zavest, da ima ta skupnost tudi interese, da mora torej vsak del s sosedi in z vsemi ostalimi skupaj imeti enake interese, peša in tupatam izgine popolnoma.

Nasprotja posameznih interesov je torej treba odpraviti, da morejo oživeti skupni interesi. Premagati je treba egoizem in, za to je potreben boj. Uspešno more voditi tak boj le tisti element, kateremu je skupnost najbolj potrebna in ki najmočnejše reprezentira skupne interese. To je delavski razred. Zato je proletariat pionir vzajemnosti človeške družbe.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRIČ, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1128 Fabyan St., City View, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANK TEROPČIČ, R. 1, Bananza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expressih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Diamondville, Wyo. -- Na zadnji redni seji društva Miroljub, št. 27, S. D. P. Z. je bilo sklenjeno, da naše društvo ne prizna Proletarca in Enakopravnosti za glasila S. D. P. Z. Radi tega protestiramo protu odloku gl. odbora, ki je proti volji večine članstva odstavil prejšnje glasilo "Glas Naroda".

Članstvo tega društva zahteva nazaj prejšnje glasilo. Ako gl. odbor ni pri volji podvzeti tozadevne korake, naj se skliče izredna konvencija, ki bo rešila to vprašanje. Apeliramo tudi na druga društva te organizacije, naj podvzamejo slične korake za sklicanje konvencije. M. Brunskole, predsednik; Joseph Benigar, tajnik; A. Muhar, blagajnik.

Opomba. -- Že deset mesecev sem tajnik tega društva, pa še sedaj nimam nobenega glasila. Prosim gl. odbor za pojasnilo. -- (Upravništvo Proletarca pošilja list vsem tajnikom in odbornikom S. D. P.

Z. Ako ga kdo izmed njih ne prejema, ni treba drugega, kakor na dopisnici sporočiti, da lista vsled ene ali druge pomote ne prejema in mi bomo stvar uredili. -- Opomba upravištva.)

Skidmore, Kans. -- Društvo Napredek, št. 85, S. D. P. Z., je na svoji redni seji dne 13. aprila vzel v pretres inicijativni predlog dr. štev. 105 in ga sklenilo podpirati. Obenem stavi naše društvo sledeče nasvete, oziroma dodatke k inicijativi: 1) Gl. odbor naj takoj poizve, koliko bi stalo glasilo naše organizacije, ako bi se izdajalo enkrat na mesec. 2) Koliko bi stalo glasilo, če bi ga izdajalo dvakrat na mesec.

O tem je potrebno govoriti in članstvo mora vedeti, koliko bo stroškov in druge podrobnosti, predno pride inicijativa dr. št. 105 eventualno na splošno glasovanje. -- Društveni odbor.

PROTEST.

Gross, Kansas, 13. aprila 1919.

Člani društva "Vstanite Bratje" št. 90, S. D. P. Z., protestiramo proti bivšemu glasilu "Glas Naroda" in proti vsem elementom, pa naj si bodo društva ali posamezniki, kateri neopravičeno in brez dokazov napadajo glavne odbornike S. D. P. Z.

Pregovor pravi: "Stara navada je železna sraka." To se popolnoma vjema pri "Glas Naroda", oziroma pri njegovi upravi. Odkar je G. N. zagledal luč sveta, je njegovo delo: netiti prepir med slovenskimi organizacijami, pa najsibodo podperne ali politične, posebno kadar ne gre za njegov žep. Tako je sedaj pri S. D. P. Z.

Naše društvo odločno zahteva od Glas Naroda pojasnila, kaj pomeni izraz v štev. 212 Glas Naroda: "Pod prste jim glejte." V tem izrazu tiči nekaj, kakor da glavni odborniki ne delajo pošteno s premoženjem S. D. P. Z., v tem ko priča zadnji polletni račun, objavljen v glasilih, da so vsi računi in knjige v glavnem uradu v pravem redu, kar potrjuje glavni nadzorni odbor s svojimi podpisi. Zatorej naše društvo odločno zahteva od Glas Naroda, da pride na dan, kaj tiči v izjavi: "Pod prste jim glejte," da bomo vedeli, s kom imamo opraviti. Ako Glas Naroda ne stori tega, zahtevamo, da gl. odbor S. D. P. Z. takoj podvzame korake ter nastopi sodnijskim potom proti G. N. oziroma proti osebam, katere dolže glavne odbornike nepoštenosti. Članstvu S. D. P. Z. pa svetujemo, naj sodi v takih slučajih bolj nepristransko ter naj zahteva dokaze, preden obsoja gl. odbornike. Mi ne vidimo nobene koristi za S. D. P. Z., če njeno članstvo podpira prepire in napade v šifkartaškem glasilu, brez dokazov.

Sprejeto na redni mesečni seji društva "Vstanite Bratje" št. 90 v Gross, Kans., dne 13. aprila 1919.

Ignatz Rugelj, predsednik; Frank Homar, tajnik; Vinko Ločnikar, blagajnik; Frank Smerdu, zapisnikar.

Pater Zakrajšek bi se moral pravzaprav veseliti, da napreduje "komunizem" v Evropi. Saj so bili katoliški redovi ustanovljeni na komunistični podlagi in tudi konfiscirali so marsikaj.

J. R. Z.

Jugoslovansko Republičansko Združenje se je razvilo iz prvotnega Slovenskega Republičanskega Združenja, katerega namen je bil delo za ustanovitev Jugoslovanske federativne republike. Medtem ko so nasprotniki mladi organizaciji prerokovali nagel pogin, se je nenavadno hitro in krepko razvijala in njene ideje zmagujejo na vsej črti. Monarhizem, ki se je šopiril med ameriškimi Jugoslovani, je danes skoraj mrtev; niti njegovi skrivni pristaši se ga ne upajo več javno zagovarjati in le še uradni sluge Pašićeve klike imajo polna usta dinastije. Njih glas pa ne seže več daleč in avtokratje nimajo nobenega upanja več, da vpeljejo prusjaštvo med Jugoslovane, če bo narodu mogoče, da sam odloči o svoji usodi.

Razvoj organizacije v Jugoslovansko Republičansko Združenje je jasen dokaz njene uspešnosti in zmagovitosti njenih idej. Prejšnje Slovensko Republičansko Združenje je imelo trdno zaupanje v svojo stvar in je vedelo, da je demokratični duh med Jugoslovani premočan za želje despotov. Ni se pa hotelo izložiti sumu kakršnekoli diktature in zato je ostalo "slovensko", dokler se mu ni po prosti volji pridružilo toliko drugih Jugoslovancev v sklenjenih organizacijah, da je očitno postalo jugoslovansko.

Umiranje monarhične propagande postavlja J. R. Z. po pravici lahko v prvo vrsto svojih uspehov. Ali nobena resna organizacija ne more počivati na

svojih lovorjih, dokler ni izvršena vsa njegova naloga, in J. R. Z. ima še mnogo dela pred seboj.

Praktična zgodovina je ovrгла fantazije tistih nasprotnikov, ki so smatrali Avstrijo za večno zgradbo. Habsburške monarhije ni več. Država S. H. S. je dejstvo. Toda to ne more zadostovati. Jugoslovanska država mora biti ne le narodno enotna, ampak tudi svobodna, kar pa bo le tedaj, če bo v njej živeči narod svoboden. Pot do tega cilja pa še ni prehojena, in šele takrat, kadar bo, se bo lahko reklo, da je naloga J. R. Z. dovršena.

Narod v starem kraju ima pravico, da si sam izbere način svojega življenja, to se pravi, da si uredi državo po svoji volji in po svojem prepričanju. Temne sile so na delu, da bi mu to preprečile. Medtem, ko se je narod bojeval za svojo svobodo, bi ga nekateri satrapi radi zaslužnili in mu vsilili vladne oblike, katerih ne mara.

Pomagati narodu v boju za njegovo očitno pravico je sedaj pravzaprav glavna naloga J. R. Z. Če bi se Jugoslovani v stari domovini res ogrevali za krone in prestole in kraljevske sankeije, jim tukajšnji Jugoslovani ne bi mogli zabraniti tega. Ker pa vemo, da nima avtokratična tendenca nobene zaslombe v narodu, ampak so ideje J. R. Z. obenem ideje jugoslovanskega ljudstva, poslužimo narodu v tem boju lahko s svojo pomočjo, da ne bo vnovič vkljenjen v verige.

Notranje življenje Jugoslovancev se bo odločilo

Čistimo, likamo in popravljamo obleke

Delo lično, cene nizke.

Lahko nas pokličete po telefonu in mi bomo prišli sami po obleko za čiščenje ali popravo. Z našim delom boste gotovo zadovoljni, kajti enake postrežbe vam ne nudi vsakdo.

New York Dry Cleaning

KUNSTEL BROS., lastniki.

6220 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Telefonska številka: Princeton 1944-W.

Kupujte svoje klobuke

naravnost pri izdelovalcu

Velika izbira vseh pomladanskih in letnih klobukov v vsaki barvi in vsake oblike.

Josef Brost, klobučar

1423 W. 18th Street

blizu Blue Island Avenue

CHICAGO, ILL.

v starem kraju. Vendar pa odpada velik delež na ameriške Jugoslovane. Dokaz je že v tem, da so reprezentanti reakcije izbrali baš Ameriko za polje svoje propagande, ker so spoznali, kako velik je vpliv demokratične propagande v tej deželi na položaj in ideje v starem kraju.

Danes, ko niti mir še ni sklenjen, je v jugoslovanski državi pač še vse provizorično. Prišel pa bo čas, ko se bodo razmere morale definitivno urediti; naj se upirajo Pašići in Protići, kolikor le morejo in znajo, tega časa vendar ne bodo mogli preprečiti.

Dasi tega ne morejo, bodo pa vendar skušali brniti svoje postojanke na vso moč. Ako ne preprečijo narodnih volitev, jih bodo skušali falsificirati; po njihovi preteklosti in po njihovem sedanjem ravnanju se to lahko pričakuje. Pri tem bo denar igral veliko vlogo, kolikor jo sploh more igrati. In če ne bi mogli tukajšnji Jugoslovani storiti nič drugega, bi bilo že to veliko vredno, da bi pomagali svojim rojakom organizirati svoj boj za demokracijo s takimi sredstvi, da bi kolikor mogoče odtehtali sredstva nazadnjakov. Sedanja vlada v Belgradu gotovo ne bo priskočila na pomoč nobeni stranki, ki vodi boj za resnično demokracijo in ga mora vsled tega voditi proti njenim gromovnikom.

Če pa hočejo tukajšnji Jugoslovani pomagati svojim rojakom v starem kraju, imajo tudi pravico, da povedo, v kakšne namene hočejo dati svojo pomoč. V glavnih potezah je to povedal program S. R. Z. Čas pa je prišel, da se izpregovori tudi o podrob-

nostih in izdelava natančnejša slika Jugoslavije, kakršna naj bi bila, da bi resnično služila svojemu narodu. To se mora povedati na tak način, da bo vsako zavijanje nemogoče. A kakor za vse dosedanje, je tudi za to delo potrebna organizacija, ki ima pravico govoriti v imenu ljudstva.

Kaj hoče narod v stari domovini, ni s sedmerimi pečati zapečatenata tajnost. Od izseljencev v raznih evropskih deželah in od onih, ki so ostali doma, preleže dovolj jasne izjave. Ameriški Jugoslovani torej lahko spoznajo, ali so v soglasju z rojaki v domovini ali ne. Zaradi tega ima beseda tukajšnjih Jugoslovancev lahko največji pomen in lahko celo pokaže protiljudskim absolutistom, da je njihov trud zaman.

Razširjenje in utrditve organizacije je torej naša važna v sedanjem času in zavedajoče se tega apelira J. R. Z. na vse resnično demokratične Jugoslovane, da se mu pridružijo in podpro njegovo delo, ki naj pomaga Jugoslovanom do resnične, po tolikem trpljenju pošteno zaslužene svobode.

Vsa potrebna pojasnila za ustanovitev krajevnih organizacij daje glavni urad J. R. Z. oziroma glavni tajnik A. J. Terbovec, 3639 W. 26th Street, Chicago, Illinois.

Cerkev je priznala, da se suče zemlja okrog solnca. Cerkev bo še priznala, da je družba enakopravnosti opravičena in boljša od razredne družbe. Le da prihaja cerkev večinoma z vsakim priznanjem prepozno.

A. M. KAPSA

Ustanovljena leta 1888

Prodajalna vsakovrstnega orodja za mehanike, električne potrebščine, vseh vrst za avtomobile in kar se rabi pri plinu

2000-2004 Blue Island Avenue
Cor. 20th Street, Chicago, Ill.

Na prodaj vsaka stvar, ki spada v področje te trgovine.

Tel. Canal 1614.

Jugoslovanska Socialistična Zveza V AMERIKI

South Slavic Socialist Federation
FRANK PETRICH, Secretary

3639 West 26th Street Chicago, Ill.

SOCIALIZEM prihaja. Družabna rekonstrukcija, ki jo je prinesla vojna in ki gre v veliki meri sporedno s socialističnimi nauki, bo dobila po vojni še večji zamah. Kdor pozna te nauke, ki jih daje znanstveni socializem, mu je lažje slediti in razumevati vse, kar se dogaja v zvezi s tem preobratom. Dolžnost vsakega delavca je torej, da se seznami s temi nauki. To se pa doseže najbolj uspešno v socialistični organizaciji. Vsled tega v organizacijo — v Jugoslov. Socialistično zvezo! Vsa navodila, kako se ustanovi socialistični klub in tiskovine za začetek kluba, daje tajništvo J. S. Z. brezplačno. Obrnite se na gornji naslov.

Tajništvo J. S. Z.

DOKAZ.

Charles Vildrac.

Zgrešil sem pot. Nahajam se na kraju mesta, ki mi je malo znano in skušam najti ulico, katere imena do danes ne vem. Spoznal sem, da sem izgubil cilju sled. Najbolje bo, da poprašam koga za pot. Neki človek se približuje. Ne vem, naj ga li nagovorim, ali naj izberem drugo pot. Čakam, dokler ne pride do mene in mla zrem v obraz.

Dobro. Lahko ga nagovorim. Nobene indiscretnosti ne povzročim s tem. Kolikor morem soditi, ne izgleda, da ga mori skrb za probleme ali kupčije, niti v zadregi ni. Človek je, katerega posel je opravljati delo sia; hodi, ne da bi se mu kam mudilo, vendar ne tako, kakor da bi postopal.

Sedaj si stojiva nasproti. Oči, ki srečajo moje, so polne dobre volje in dobrega značaja. Ne obotavljam se nič več.

"Oprostite, gospod, ali bi mi mogli pokazati Rue Douzelé?"

Odzove se mojemu pozdravu, postoji in se prime za svojo dolgo brado, kakor bi bil očitno v zadregi.

"Čakajte — Rue Douzelé? Rue Douzelé? — To mora biti nova ulica. —"

Medtem pride mimo človek, ki raznaša kupljeno blago na domove, z nekakšno škatljo preko rame, in na kapi ima napis neke trgovske trvdke. Moj

mož ga ustavi. "Ej, gospod, Vi boste vedeli — Vi tam — Rue Douzelé?"

Človek namrši obrvi, kakor da hoče zbuditi spomin in nato reče enostavno: "Najdem Vam jo."

Prijazen človek je, z jakimi rokami in zastavnim životom. Odloži škatljo na tlak, preišče svoje žepe in izvleče majhen kažipot.

V svoji zmedenosti mu rečem: "Bojim se, da Vam delam precej sitnosti."

"Oh, to ni nič; se vsaj malo odpočijem." Nato začne prebirati strani svojega kažipota, govoreč sam s seboj: D— D— D— D— Do— Do—."

Medtem ko išče, izraža drugi svoje mnenje:

"Ta ulica mora voditi v Rue Marie. Tam doli je nekakšna mala ulica; dostikrat sem jo videl, toda njenega imena nisem slišal nikdar."

Tako stoječemu mi pride na misel, kako se to dvoje ljudi zanima zame in za mojo ulico; ta dva, ki ne vesta ničesar o meni in ki nimata ničesar pričakovati od mene — in vendar, glej ju — polna sta moje ulice in mene . . . Ta misel me napolni z velikim veseljem in hvaležnostjo.

Človek s škatljo je našel ime ulice. "No, dragi moj, Vi ste v zmoti; ulica ne drži v Rue Marie. Rue Douzelé se začne na Avenue Alfred de Vigny, in se konča na severu De Petit Auteuil. Ima petintrideset številok. Katere številko želite, gospod?"

"Številko šest."

"Potem morate iti do Avenue Alfred de Vigny."

Jugoslovanska Podporna Zveza Sloga

Ustanovljena leta 1908. Inkorporirana 5. marca 1915.,
po postavah države Wisconsin, s sedežem
Milwaukee, Wis.

Posluje samo v državi Wisconsin, po N. F. C. lestvici
za posmrtnino, in po M. U. lestvici za bolniške podpo-
re. Je edina slovenska podporna organizacija pri ka-
teri plačujejo člani assessment za bolniške podpore po
starostni lestvici.

Člani se lahko zavarujejo pri J. P. Z. SLOGI za \$250.00,
\$500.00 in \$1000.00 posmrtnine in za eden ali dva do-
larja dnevne bolniške podpore. Zavarujete se lahko tu-
di za samo posmrtnino.

Bojaki, pristopajte k tej Zvezi. Pri njej plačujejo člani
sorazmerno najmanjši assessment in imajo pri njej naj-
boljše ugodnosti.

Več pojasnil lahko dobite od gl. tajnika 408 PARK ST.,
Milwaukee, Wis. . . .

ZA najboljšo kva-
liteto dobrih
oblek za može in
mladeniče je naj-
bolje, oko obiščete

Vogal 18th St. in Blue Island Ave.

POSEBNO ZNIŽANE CENE NA OBLEKAH

OD \$10 DO \$30.

“Toda imeli boste precej hoda,” pripomni z odkrito brigo drugi.

Tukaj sta, obadva željna, da izdelata zame načrt, po katerem bi mi bila pot do cilja najkrajša. Poslušam ju in čakam, tuj njiu debati, poln zaupanja, zadovoljnosti in sreče, v katero sta me spravila. Kako naj izgubim zaupanje v dobroto in človeštvo pred tema dvema, ki sta se vpregla, da iznajdeta zame pot, da mi ohranita kolikor mogoče več korakov in časa?

Sedaj sta se sporazumela. Načrt človeka s škatljo je obveljal. Izbrati mi je prvo ulico na levo; potem se začne stvar motati. Zagotavljam ju, da razumem prav dobro; toda mali vposenec sluti občutno, da pozabim v trenutku vse. Izvleče svinčnik, poišče košček papirja in nariše kratek načrt.

Moja dva neznanca že nista več skupaj; niti na eni in isti strani ulice nista, ampak vsak na svoji strani trotvarja stojita in mi sledita z očmi, očitno radovedna in v skrbeh, če zavijem, kakor dogovorjeno, na levo in da me v nasprotnem slučaju pokličeta in nato opozorita.

Preden se obrnem, jima v slovo zamahnem z roko; potem gledam papir s skrbno označenim načrtom poti.

Načrt sam je izdelan z grobimi potezami, ampak imena cest se čitajo razločno. Sam sebi se zdim kakor otrok, ki ga pošilja mati v prodajalnico.

Sedaj vjamejo moje oči hodce, ki gredo mimo. Motrim jih. Ali bi tudi oni pomagali najti Rue Dou-

zelé? Ali so tudi taki kakor ona dva, ki sem ju pravkar srečal?

Da, skoraj vsi. Prepričan sem, da so vsi taki kakor ona dva in v tem občutku prepričanja se razveselim, kajti če pride do skrajne potrebe, bom zopet našel brez napore ljudi, kakor sta bila ona dva. Niti zavedati se ne bi bilo treba tega. Prepričan sem, če lepo naprosim prvega človeka tamle za vžigalico, da dobim od njega z največjo uljudnostjo povrh še cigareto; prižgal bi jo skrbno in izmenjala bi na smeh.

In zopet sem se dotaknil priprostega zaklada, na katerem moramo vsi graditi. Nobena skrivnost ni, niti ni založen, da bi se ne mogel najti; kakor zrak in svetloba, kakor voda in veter — je resničen in vidljiv vsepovsod. Dokaz.

Socializem ni Marxova iznajdba. Nihče ni mogel iznajti socializma. Le utopisti so to poizkušali in poizkušajo še danes. Marx je le razkril ekonomske zakone in jih razložil, tako da je mogoče na podlagi znanih zakonov spoznavati, kam gre nadaljnji razvoj in katere sile ga določajo.

Za končni cilj socializma se mora borovati delavski razred. Ali končni cilj ni vlada delavskega razreda ali njegova “diktatura”, temveč konec razredov sploh. Prav to je bistveno za socialistično družbo, da ne bo v njej nobenih razredov.

HOLAN BRATJE

MODERNA
KNIGOVEZNICA

1633 Blue Island Ave.

Chicago, Ill.

Vežemo knjige za posameznike in društva.
Lično in ceneno delo.

Koledar je bil vezan pri nas.

Ako imate mehko vezane knjige, pa jih želite shraniti, pošljite jih v vezbo nam.

EDINI HRVATSKO-SLOVENSKI FOTOGRAF
V CHICAGI, ILL.

Včelik

UMETNIŠKI FOTOGRAF.

Izdeluje raznovrstne slike, prve vrste delo. Ako vas doslej še noben slikar ni zadovoljil s svojim delom, pridite k meni in spoznali boste, kaj je slikarska umetnost.

Zenitvene in društvene slike so naša specialiteta. Vsako delo je garantirano.

IVAN VČELIK,
1147 W. 18th Street (Corner May St.)

MAJNIŠKI SPOMINI STAREGA RUDARJA.

Bil je prvi majnik . . .

Pri oknu svoje borne hišice je sedel Primož Kuhar, že prileten delavec v premogovnih rovih. Bil je eden izmed najstarejših še aktivnih rudarjev v T. . . . —

Zamislil se je stari Primož v prošle, bridke in lepe čase — — —

"Da, tudi jaz sem bil mlad nekda, kakor ste sedaj vi, sinovi moji in drugi mladi znanci," je govoril Primož sam zase, "toda sedaj sem se postaral. Kaj imam od vsega svojega truda kot vesten in marljiv delavec družbe? Nič! O, pač . . . imam svojo lastno hišo, za katero mi nihče ne more reči, da je nisem sam napravil. V tem oziru se čutim pač srečnega, kajti pretežna večina mojih tovarišev stanuje in umira še vedno v zatohlih in temnih luknjah rudniških hiš. Takrat sem bil še mlad, moje roke so bile močne, telo je bilo krepko, ponosno vzravnano in polno energije. Misli moje so bile jasne, volja neupogljiva; — imel sem trdno prepričanje . . . A sedaj! . . . Stari delavec je potegnil žaljavo dlan svoje desnice preko potnega čela in nadaljeval: "Mili moj niso več tako jasne kot nekda; duševno in telesno energijo mi je ubil kapital . . . O, na milijone vas je, ki hodite mojo pot! Počasi vam ubijajo telo in dušo; usoda vseh vas je enaka, tlačitelji vaši vam izsesavajo kri in mozeg in končno iz vas napra-

vijo še ponižne sluge, brez vsake volje, brez čuta in mrtve kakor mehanizem stroja." —

Primož se je stresel pri tej misli.

"Ne, ne," je pričel ves razburjen, "to se nikakor ne more in ne sme zgoditi! Ali je bilo moje delo in delo mojih prednikov ter delo velikih socialističnih mislecev in sploh vse delo človeškega duha zaman in brez uspeha? Ali je ledina tako trda, da je delavsko časopisje ne more razorati? . . ."

Iz sanjavega bdenja ga prebudi godba, ki jo je slišati od daleč. Prijeten čut obide starega moža, ko nekako mehanično posluša melodične glasove rudarske godbe. Ve, da je danes delavski praznik in da pomeni procesija, v kateri se pomika delavstvo, delavsko manifestacijo. Že jih vidi. Na čelu spreveda koraka godba, za njo pa se vije dolga vrsta proletarcev. Pred njimi ponosno vihra rdeča zastava z napisom: "Proletarci vseh dežel, združite se!" To zastavo je nosil njegov najstarejši sin. Kako radostno je gledalo očetovo oko na ponosno vzravnano postavbo svojega sina, ki je, zavedajoč se svojega razreda, ponosno korakal kot vodnik pred svojimi tovariši. Ponosni koraki in jasni pogledi so pričali dovolj, da se je delavstvo pričelo gibati in spoznavati svoj bedni ter skrajno krivični položaj.

Umaknil se je Primož od okna, sedel na stol in začel veseleje:

"Ni bilo delo zastonj. Dasi je bilo težko, naporeno, bridko in ovire velike, vendar smo prodrli.

Rojaki, če hočete biti dobro in pošteno postreženi posečajte trgovino z mešanim blagom

ANTON ZORNIK HERMINIE, PENNA.

Ko izstopiš iz cestne železnice na zahodni strani Herminie, boš videl zadnjo hišo proti vzhodu na desni strani, v kateri je naša trgovina.

Pri nas dobite okrepčil za lakoto in žejo, kakor tudi smodke. Kupujte vaše potrebščine pri nas, kajti s tem podpirate enega tistih, ki se skupno z vami bori za boljšo bodočnost nas vseh.

Telefonska štev. 273 R. 2.

ZLATARSKA TVRDKA

FRANK STONICH

se vam priporoča, kadar ste namenjeni kupiti kaj v zlatarski stroki kakor ure, verižice, priveske, prstane, itd., kakor tudi ženske ure, verižice, zapestnice, zapestne ure, lavalierje, uhane broške, itd. da se vedno, predno kupite drugje, obrnete na me. Garantiram Vam da boste naj boljše postreženi z najnižjimi cenami.

V zalogi imam tudi prstane, priveske, broške, igle, itd. različnih Jednot in Zvez. Vsak kos robe je prodan pod garancijo.

FRANK STONICH, zlatar,

7 W. Madison St., Chicago, Ill.

Chicago Sav. Bank Bldg. (Room 605)

Delavstvo se združuje vedno tesneje. Ne dela se razlika med pripadniki posameznih narodov: kar je delavskih slojev, se počasi, toda gotovo zbirajo v okrilju socialistične stranke, koje načela jamčijo enake pravice vsem. Ni več daleč čas, ko bodo delavci zahtevali, kar jim gre; to je, da se po praktični reviziji odpravi sedanji krivični družabni in gospodarski red in se nadomesti s pravičnim, v katerem ne bo nihče po krivičnem užival sadov dela drugih. Proizvajalna sredstva bodo skupna last ljudstva, oziroma države. Na čelo te skupne uprave bodo prihajali le tisti možje, ki jih bo delavno ljudstvo po svojem lastnem preudarku volilo. Sedanja puhla plemenitaška diplomacija izgine. Izginile bodo tudi stavke za povišanje plač in znižanje delovnega časa, ker bodo vse potrebno uredili svobodno izvoljeni ljudski zastopniki. Prišel bo čas, ko bo odklenkalo hlapčevstvu. Tiranija bo izginila, z njo pa tudi naši tlačitelji in grabeži zemeljskih zakladov. Delo bo težko; vendar pa premaga misel na boljšo bodočnost vse; da, tudi krute okove današnjega družabnega reda! Prijetno mi je pri sreči in navdaja me sladka radost," je rekel Primož polglasno, ozrši se v krasni pomladanski dan, "ko se spomnim, da sem tudi jaz posvetil svoja mladeniška leta v prospeh delavskih pravic. Ponosen sem na svoje sinove, ker se zavedajo svojega razreda, ter se bojujejo za interese in skupen blagor delavskih mas... Kakor se zima umika topli spomladi, kakor pridejo po mrzlem de-

ževnem in vetrovnem vremenu lepi, vso naravo očarujoči dnevi in kakor se razburkano morje zopet poleže, ter se prijazno zrcali v večernem solneu, prav tako bo enkrat konec današnjih tužnih dni in napočila bo nova, za ljudstvo veselejša doba... Doba, ko se bomo nazivali brate vsi brez izjeme... Militarizm bomo pokopali, ter si na njegovem grobu bratsko podali roke... Uničili bomo vojske pravo, ker je izvor nesreče narodov!" Pri tem se naš znanec spomini svoje rajne žene, in polasti se ga bridka žalost; nekako otožno nadaljuje:

"Tudi kapitalizem ni nič boljši! Zaradi slabega zaslužka in druginje živil je tudi ona morala hoditi na delo pri rudniku, kjer si je nakopala bolezen, katera mi jo je iztrgala iz rok... To se zgodi tudi drugim — ni se zgodilo samo meni, in vse to zaradi "svetega profita". Delavstvo, kdaj boš imelo res svoj prvi majnik? ... Ali bo delavska mladina hitreje prišla do spoznanja in uvidela potrebo socialnih reform, kakor so to spoznali in uvideli moji sovrstniki? ...

Dolgo je premišljeval o tem problemu in zrl v krasno naravo. Zadnji žarki zahajajočega solneca so mu oblivali blede obraz. Večerni mrak je počasi legal na zemljo in z drevja na vrtu se je slišalo petje ptičev.

"Oče! — oče! Ali ste nas videli?" se je začel od zadej krepki glas starejšega sina. Od premišljeva-

Jugoslovansko stavbinsko in posojilno društvo

(Jugoslav Building and Loan Association)

✓ CHICAGO, ILL., inkorporirano dne 3. januarja, 1919 posluje po zakonih države Illinois; posojuje denar na prve hipoteke (first mortgages) po šest odstotkov obresti. Sprejema denarne vloge na delnice kot sledi: od oddelka A 25c; od oddelka B 12½c, od oddelka C \$75.00, ter se plačujejo v polnem znesku takoj pri nakupu. V približno petih letih bo znašala vrednost delnic oddelka C \$100.00. Člani tega društva postanejo lahko tudi rojaki živeči izven Chicago. Denarne pošiljke naj se pošiljajo na naslov tajnika v denarnih nakaznicah (money orders).

Serie delnic se izdajajo vsak prvi petek v januarju, aprilu, juliju in oktobru. Seje se vrše vsak petek ob 8. zvečer v prostorih Martin Nemanich, 1900 W. 22nd St. Član tega društva bi moral biti vsak rojak in rojakinja, ki mu je mar njegova bodočnost. Za vse informacije se obrnite na tajnika JOSEPH STEBLAY, 1840 W. 23rd St., Telefonska številka CANAL 1984.

ODBOR:

John Wuksinich, predsednik; Frank Hren, podpredsednik; Joseph Steblay, tajnik; Martin Nemanich, blagajnik.

DIREKTORIJ:

John Wuksinich, Martin Nemanich, Frank Hren, Adolph Misja, Joseph Steblay, Andrew Ferkull, J. Stayer, Jacob Schwab, John Lukezich. — Odvetnik družbe: Cyril R. Jandus. — Nadzorni odbor: Leo Jurjovec, Lawrence Lotrich, John Chamazar.

MATIJA POGORELC,

trgovec z vsakovrstno zlatnino se priporoča Slovincem in drugim Jugoslovanom. Dobra in točna postrežba. Pišite v vašem jeziku. Naslov je:

M. POGORELC

7 W. Madison St.

Room 605

Chicago, Ill.

nja ves zamaknjeni Primož se počasi obrne proti svojemu sinu in mu poda roko.

"Da, videl sem vaš sprevoz — bil sem vesel, zelo vesel in zadovoljen. Zavest, da ste vi mladi bojevniki prav tako, če ne še bolj navdušeni, kakor smo bili mi, me neizrečno veseli. Moja duša je napolnjena z radostjo; v njej prebiva veselo razpoloženje, prav kakor nekdanj ob veličastnem majnikovem večeru ob zatonu solnčnih žarkov. Le tako naprej, sin moj in zmaga bo naša! Premagali bomo v skupni zvezi naše tlačitelje in njih terorizem popolnoma strli, na razvalinah tega pa bomo zgradili novo stavbo pravice in družabnega reda, ki bo ustrezala vsem slojem in narodom." — — —

Dolgo sta se še oče in sin pogovarjala o tem problemu. Oba sta se strinjala v mislih, nazorih in delovanju. Trdno prepričanje se je bralo z njiju čela in bistri pogledi so pričali, da ju navdaja močan žar navdušenja delati dalje za probujanje delavskih mas iz tisočletnega spanja in hlapčevske ponižnosti v novo življenje. V svojem gorečem navdušenju sta oče in sin sklenila svoje moči naprej podvojiti, ker sta prepričana, da se nahajata na pravi poti, da je to njiju dolžnost in da tako delo rodi obilo neprečelnjivega sadu med tovariši proletarci . . .

Sin je odšel; Primož pa je še dolgo dolgo gledal skozi okno v krasno prirodo . . . Premišljeval je o raznih naravnih pojavih, ki jih je primerjal z usodo človeka . . .

Končno se je vlegel. Na obrazu spečega Primoža je poigral lahni smehlaj, kajti v snu je še videl velik sprevoz svojih tovarišev, rudarsko godbo in svojega sina, ki je ponosno nesel vihrajočo rdečo zastavo. Vse je vzklikalo: Živel prvi maj!

Kdor hoče priti na vrh, se ne sme ustrašiti hoje. Če bo le kričal, ostane vedno v dolini.

Kdor misli, da je današnja Rusija "socialistična" država, ne pozna ne Rusije ne socializma.

Revolucije se ne delajo, ampak nastajajo. Dekretirati revolucijo je potrata časa.

Včasih se prezre, da je med proletariatom in soprogo, ki jo socialistični teoretiki imenujejo "lumpenproletariat", velikanska razlika. Da obstaja taka drhal, je največ kriv kapitalistični sistem; toda zaradi krivde kapitalizma ne postaja ta razred nič boljši. V revolucionarnih časih lahko igra veliko vlogo; nikdar pa ne more biti nositelj socialistične ideje. Capinski proletariati vodijo le egoistični instinkti. Pripravljen je ropati, krasti, prodajati se tistemu, ki bolje plačuje, služiti danes revoluciji, jutri pa reakciji. Najti ga je enkrat na strani anarhije, drugič na strani avtokracije. S proletariatom, s katerim računa socializem, nima ta sodrga nič opraviti.

Slovenskemu občinstvu priporočam v blagohoten poset svojo sladščiarno, kjer dobite sladščiice, sladoled, mehke pijače, smodke, svalčice in drugo blago te vrste najboljše kakovosti. Sprejemam tudi naročila. Pri meni dobite najboljše postrežbo po zmernih cenah. V blagohotno patrioniziranje moje trgovine se priporočam tudi v bodoče.

FRANK AHLIN

6128 ST. CLARK AVE.,

Cleveland, Ohio.

F. ZEMAN

2270 BLUE ISLAND AVENUE,

CHICAGO, ILL.,

priporoča občinstvu v patrioniziranje svoje trgovine grocerijskega blaga, prekajenega mesa in delikates. Dobite vedno najboljše blago po nizkih cenah.

"Napraviti odjemalce zadovoljne" —
je naše geslo.

Absolutna svoboda je nemogoča na svetu, ki je podvržen zakonitosti. Zakaj vsak zakon pomeni gotovo omejitve. Človek na primer ne more storiti več, kakor dopušča njegova moč, ki ni odvisna od svobodne volje. Tudi v socialistično urejeni družbi se ne more pričakovati absolutna svoboda; tudi v njej morajo veljati zakoni. Razlika med kapitalistično in socialistično družbo velja pa tudi glede na svobodo, in prav velika je. V kapitalistični družbi je svoboda večine omenjena z interesi gospodarsko močne manjšine; v socialistični družbi omejujejo interesi skupnosti svobodo posameznika, in omejujejo jo le toliko, kolikor je zaradi skupnih interesov potrebno.

Odkar je socializem praktično gibanje, se je vedno bojeval za enakopravnost obeh spolov. Prihajajoči do politične moči napravijo socialisti lahko marsikatero napako; ampak da bi ženski spol degradirali na stopnjo mrtvega blaga, ki je podvrženo "socialni distribuciji", ni treba verjeti niti najbolj drznemu šmoku.

Če bi mogel velik prerok doseči tako moč do človeških src in glav, da bi vsi ljudje slediti tistemu, kar spoznajo za najboljše, bi se socializem lahko uresničil s pomočjo samih dobrih pridig. Da to ne gre in da se vrše socialni boji, ki se bodo nadaljevali v različnih oblikah, dokler ne bo socializem uresničen,

Med najbolj znane moderne angleške slikarje spada Walter Crane, ki je umrl dne 16. marca 1915 v svojem sedemdesetem letu. Kakor mnogo modernih umetnikov je bil tudi Crane prepričan socialist in mnogo njegovih del je izražalo njegove ideje. Z njimi je bila potrjena površnost gesla "L'art pour l'art" ("umetnost za umetnost"), ki je vstalo proti tendenci v umetnosti in označevalo idejo za neartistično, s čimer je pravzaprav hotelo vzeti umetniško dušo. Vsa resna kritika priznava danes veliko umetniško vrednost Cranovih del, dasi je moral v svojem življenju slišati mnogo bridkih besed. S svojimi ilustracijami knjig za otroke je dosegel v Angliji veliko priznanje, ali niti s slavo niti z denarjem mu niso mogli odkupiti njegovega prepričanja.

Nasha slika na naslovni strani je reprodukcija Cranovega dela "Hidra kapitalizma". Jasna je tako, da ne potrebuje komentarja, priča pa tudi mogočno silo njegove koncepcije in mojstrstvo v obvladanju risbe.

S samim zabavljanjem se ne ustanovi nobena organizacija; brez organizacije se ne opravi nobena velika reč. Pozitivno delo je važnejše od zabavljanja.

Puška ni nič vredna — za tistega, ki je nima. To spoznavajo polagoma tudi tisti, ki so včasih trdili, da sploh nič ni vredna.

Vsa dela v tiskarski stroki izvršuje najbolje in ceno največja slovanska tiskarna v Združenih državah

NARODNA TISKARNA

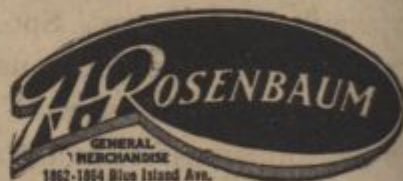
2146-2150 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5456.

Tiskamo v slovenskem, češkem, hrvatskem, poljskem, slovaškem, nemškem, italijanskem in drugih jezikih.

PROLETAREC SE TISKA PRI NAS.

Trgovina z mešanim blagom

Velika zaloga vsakovrstnega blaga, spodnje obleke, raznovrstnih ur, čevljev, klobukov in lepoticja za ženske. Pridite in prepričajte se! Cene zmerne, itd., itd.

1862—1864 Blue Island Avenue,
poleg 19ste ceste.

Chicago, Ill.

Tel. Canal 3199.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Vsled obilega dela z majsko izdajo Proletarca je nam precej korespondenčnega dela izostalo. Zamude z odgovori naj nam naročniki oprostite, kajti po naših najboljših močeh opravljamo delo točno, kolikor je to v danih razmerah mogoče.

Tistim, ki so naročili Upton Sinclairjevo knjigo "The Profits of Religion", naznanjamo, da je dobe takoj, kakor hitro prejmemo novo zalogo. Vsled mnogih naročil je nam stara zaloga hitro pošla. Kdor je zmožen čitanja angleščine, naj ne zamudi čitati te zanimive knjige. Stane 60c in se naroča pri Proletarcu.

Naročnikom koledarja naznanjamo, da so vsa dosedanja naročila odposlana. Nekatere pošiljke posameznih koledarjev so prišle nazaj, bodisi vsled preseljevanja naslovljenca, ali pa vsled pomankljivega naslova. Kdor ga ni prejel, naj piše, kdaj ga je naročil, koliko iztisov, poslano svoto in natančen naslov. Kdor se je med tem preselil, naj sporoči prejšnji in sedanjemu naslov.

Tajnikom društev S. D. P. Z. ter dopisnikom, ki razpravljajo o zadevah imenovane zveze naznanjamo, da vsled pomankanja prostora nismo mogli priobčiti vsega poslanega gradiva v tej izdaji. Vse, kar je važnega, priobčimo v prihodnji izdaji.

ZA IZOBRAZBO

Širite svoje znanje! Poučite se o socialnih vprašanjih. Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v zalogi sledeče knjige in brošure:

Upton Sinclair (poslov. J. Zavertnik in I. Kaker): Džungel. Prvi in čikaških klavnic (trdo vezana).....	\$1.50
Bibi Kristan: "V novo deželo"	.30
"Proletariat"	.10
"Kdo uničuje proizvodnjo v malem"	.15
Socialistična knjižnica (dva zvezka) in "Naša bogastva"	.10
"Kapitalistični razred"	.15
"Kotliška cerkev in socializem"	.20
"Združna prodajalna ali konsum"	.05
"O konsumnih društvih"	.10
Enrico Ferri: "Socializem in moderna veda"	.50
"Socializem"	.10
"Spoved papeža Aleksandra"	.10
Upton Sinclair: "The Profits of Religion" (v angleščini)	.60
Majski izdaja 1918.	.10
"Ameriški družinski koledar" letniki: 1916-17-18, vsa tri	.50
"Ameriški družinski koledar" za leto 1919.	.50

Polnina je že všteta v teh cenah. Pošljite naročilo že sedaj na:

PROLETAREC,

308 West 26th Street

Chicago, Ill

SHOD V NOKOMISU.

V četrtek, dne 1. maja priredi organizirano delavstvo v Nokomisu, Ill. velik manifestacijski shod proti obsodbi Eugen Debsa v desetletni zapor. Shod se prične ob 2. popoldne v dvorani Opera House. — Poročevalec.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th St., Chicago, Ill.

Naše svilnate, georgette, crepe du chine in voine bluze so izdelane iz najfinejšega blaga in po najmodernejšem kroju. Cene zelo nizke.

Sedaj je čas, da si kupite premog, ker zima zopet prikima a premoga ne bo. Ako želite dobro kvaliteto in dobro vago, obrnite se na Pilsen Express.

Frank Udovich

LASTNIK

1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

Phone Canal 4578.

Proletarec ima v zalogi razne brošure. Čitati bi jih moral vsakdo, ki se hoče poučiti o socialnih vprašanjih, ki so ravno danes na dnevnem redu bolj, kakor kdaj poprej. Cenik teh brošur boste našli v oglasu "ZA IZOBRAZBO", ki je priobčen na drugem mestu v tem listu.

SLOVENCI

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTA

Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrševsak drugi in četrti petek v mesecu v Illirija dvorani", 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

Med knjige, katero bi moral prečitati vsakdo, ki hoče pridobiti nekoliko vpogleda v razna verstva, spada vsekakor **The Profits of Religion**. Spisal jo je znani socialistični pisatelj Upton Sinclair. Ta knjiga pomenja petnajst let njegovega dela in je edina te vrste v angleški književnosti. Knjiga (mehko vezana) stane 60c. Kdor je zmožen čitanja angleščine, naj jo naroči v upravnistvu Proletarca.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravništvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

Kako naj se delavci izobrazujejo?

Kako? s čitanjem knjig, listov in brošur. Kakšna naj bo ta literatura, da bo res dala delavcu tisto znanje, ki mu je v političnem življenju potrebno? Na svetu je vse polno listov in knjig, ki imajo edini namen držati delavstvo v temi in nevednosti, da ne bi spoznalo svoje moči in vrednosti svojega dela. Dokler ne spozna tega, je izkoriščanje lahko. Imamo knjige in liste, ki zastrupljajo maso. Imamo knjige in liste, ki vodijo do spoznanja. Če se je tvoj um že tako razvil, da znaš ločiti dobro od slabega, tedaj boš naročal in čital tiste knjige in liste, ki zastopajo tvoje interese, ki vodijo proletarijat v družbo pravičnosti. Naroči se na Proletarca in čitaj njegove članke. Če si že naročnik, tedaj ne pozabi pridobiti svojega prijatelja, da se naroči nanj. Naroči brošure, ki jih ima v zalogi Proletarec. V naročitev priporočamo **Ameriški družinski koledar** za leto 1919; brošuro "**V novo deželo**"; "**Katoliška cerkev in socializem**" in **Socialistička knjižnica**. Vse te brošure in koledar vam pošljemo za en dolar poštne prosto. Pošljite naročilo takoj.

Spomlad je tukaj.

Spomlad je pred durmi z zelenjem in travo, tako se izraža Lord Tennyson v eni njegovih poezij. Toda njeni prvi tedni so še vedno pod vplivom zime, katera zelo nerada popusti svojo moč v naravi. Te dneve lahko prestanete brez posledic, ako je vaše telo jekleno obvarovano proti boleznim. V ta namen je Trinerjevo Grenko Vino najbolj zdravilo. Ako je želodec v zdravem stanju, je celo telo utrjeno proti vsem boleznim. Trinerjevo zdravilo vam izčisti želodec in ga ohrani zdravega. Ono pomore prebavi in povsprevši tek. Dobite ga pri Vašem lekarju toda zahtevajte Trinerjevo Grenko Vino! Ako ste nadlegovani z revmatičnimi in nevralgičnimi bolečinami, putiko, spahki itd., skusite Trinerjev Liniment, ki je naizansljičnejše zdravilo, kar se ga dobi. Po vseh lekarnah. Jos. Triner Company, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Za delavca je tako potrebno, da čita delavski list, kakor da se umiva, kopa, da ima oprano perilo in osnaženo stanovanje.

JOHN CRNKOVIČ

priporoča v posečanje svojo brivnico in kopališče.

Naslov:

15605 Waterloo Rd.
COLLINWOOD, O.

POZOR SLOVENCI IN HRVATI!

Kadar pridete v GLENCOE, O., vprašajte za prostore Premogarske zadružne Prodajalne, ki je samo dve minuti hoda od železniške postaje. Tam lahko dobite informacije glede tu stanujočih znancev in rojakov in naslove njihovih stanovanj. Posluženi ste lahko v slovenskem in hrvatskem jeziku. Kupujte grocerijske in druge potrebščine vedno le v Premogarski Zadružni Prodajalni.

Veletrgovina C. MANDEL

Velika zaloga železnine, raznega orodja, pohištva, vsakovrstnih barv itd. Če hočete biti s kupljenim blagom zadovoljni, tedaj posetite trgovino C. Mandel, 15702 Waterloo Rd. Collinwood, O.

VINKO STARMAN

16811 Waterloo Rd.
COLLINWOOD, O.

Priporoča rojakom in sodrugom svojo obrt.

JOHN SRAKAR,
14650 Calcutta Ave.
COLLINWOOD, O.

veletrgovina železnine, o-
rodja, raznega stenskega
papirja itd. Občinstvu se
priporočamo v naklonje-
nost.

V obilen obisk pripo-
ročamo trgovino z me-
šanim blagom

JOHN DEBELJAK,
380 E. 152th St.
COLLINWOOD, O.

Blago najboljše kako-
vosti; postrežba točna,
cene nizke.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

Slovenskemu občinstvu priporočamo prodajalno

SLOVENSKE ZADRUŽNE ZVEZE

na 152. cesti v Collinwoodu, O. — To podjetje je last slovenskih
delavcev v Collinwoodu. V Zadrugi prodajalni dobite razno gro-
cerijsko blago, mesnine in druge potrebščine. Naše geslo napram
odjemalcem je: "Čistost in točnost, dobro blago po niski ceni". —
Collinwoodskim slovenskim delavcem priporočamo, naj postanejo
delničarji Zadružne prodajalne. Cena delnicam sedaj je \$25.00;
v kratkem bodo v ceni poskočile. Poslužite se prilike takoj postati
slastnik trgovine delavcev za delavce.

Ako hočete dobro in trpežno obuvalo, ako želite dobro blago po
niski ceni, tedaj obiščite trgovino raznih obuval

ANTON OGRIN

15508 SARANAC RD. — COLLINWOOD, OHIO

Priporočam v posejanje svojo kavarno, kjer dobite razne mehke
pijave, sladoled, sladčice, smodke itd.

SLOVENCİ,

ako hočete dobro postrežbo, tedaj kupujte vaše po-
trebščine v trgovini z mešanim blagom

ANTON GUBANC,

16717 WATERLOO Rd. — COLLINWOOD, OHIO

Kadarkoli želite, da bo-
do vaše fotografije res
dobro izvršene,

tedaj se dajte slikati v
fotografičnem atelju

Wilke

Blue Island Avenue,
vokal 14th Place

CHICAGO, ILL.

Telefon Canal 287.

MARTIN SOBN,

RESTAVRACIJA,

6034 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Dobra, sveža in okusno priprav-
ljena jedila. Postrežba točna.

Tistim, ki žele gibanja
za utrjevanje živcev in se
pri tem zabavati, naj po-
sečajo moderno kegljišče
v prostorih

JOS. MILAVCA

15605 Waterloo Rd.

J. J. BOBNAR,

15300 Waterloo Rd.

COLLINWOOD, O.

trgovina z obuvali in
manufakturnim bla-
gom. Cene nizke; po-
strežba točna. Rojakom
se priporočam za obilen
obisk.

Cenjenemu občinstvu v Collinwoodu in okolici priporočam v naklonjenost svojo moderno urejeno krojačnico. Izdelujem obleke za moške in dečke po najnovejši modi. Delo trpežno, cene nizke.

Za čiščenje moških in ženskih oblek priporočam svojo moderno urejeno čistilnico oblek. Slovenci delavci, podpirajte svojega rojaka s tem, da vpoštevate geslo: "Svoji k svojim". — Se priporočam in ob obenem zahvaljujem za dosedanje naklonjenost.

Collinwood Dry Cleaning

15510 Saranac Rd. — FRANK KOMIDAR, poslovodja.

FRANK ZAJEC

Milwaukee, Wis.

Costilna in hranilišče —
(boarding house)

198 — 1st Ave

Telephone Hanover 455

Pogrebna opravila izvršuje v največje zadovoljstvo
pogrebna tvrdka

John J. Engeln

POGREBNI DIREKTOR,

2504 Wentworth Avenue — Chicago, Illinois

Telefon: Calumet 4257

Najboljša jedila po zmerni ceni dobite vedno
v restavraciji

Kunstel & Skufca Co.

6506 ST. CLAIR AVE. — CLEVELAND, O.

Domača kuhinja; rojake v Clevelandu in okolici vabimo na obisk našega lokala. S postrežbo boste zadovoljni.

COLLINWOODSKA

Slovenska delavska čitalnica

priredi dne 4. maja v Jos. Kunčičevi dvorani na Waterloo Rd.
veliko prireditev z bogatim vsporedom v korist čitalnice za nabavo knjig in časopisja.

Na tej priredbi bosta sodelovala tudi pevska zborja Zarja iz Clevelanda in Soča iz Collinwooda. Za plesateljine bo svirala godba Triglav. Slovenci, če je vam kaj na tem, da podpirate naša kulturna društva in pri tem še uživajte zabavo, tedaj pridite na priredbo Slov. Delav. Čitalnice dne 4. maja v Kunčičeve prostore. Za poset vam gotovo ne bo žal.

ODBOR.

W. Szymanski

Velika prodajalna pohištva, peči, orodja in hišnih potrebščin. Cene poštene in dobro blago.

1907-09 Blue Island Av.

Chicago, Ill.

Phone Canal 597.

Anton Linhart in sin

**Pogrebni zavod
in balzamovač**

Kočiže in avtomobili. — Privatne ambulance. — Eden najbolj znanih pogrebnih zavodov na zapadni strani mesta.

5320 W. 25th Street,
MORTON PARK, ILL.
Tel. Morton Park 42

1344 W. 19th Street,
CHICAGO, ILL.
Telephone Canal 915

Kadar se nudite po opravkih na zapadni strani Chicago v bližini So. Lawndale in W. 26th t., imate priliko dobiti najboljša okrepčila za želodec in žejo v

KAVARNI MERKUR

3551 W. 26th STREET — CHICAGO, ILL.

Domača kuhinja. Okusno prirejena jedila vedno na razpolago.

KARL CLASER, imeitelj.

Joseph Maicen

635 E. 152nd Street. — Collinwood, Ohio.

priporoča cenjenemu občinstvu svoje moderno krojačnico. Izdelujemo obleke za moške in dečke po najnovejšem kroju. Delo lično, trpežno in jamčeno. Pri meni ste vedno postreženi ceneje, kot kje drugje. Lahko se prepričate. Ravno tako boste zadovoljni z mojim delom, ako pošljete vaše obleke v čiščenje. V to svrho imam moderno urejeno čistilnico. Postrežba točna in za vsakega zadovoljiva.

LAWNDALE CLOTHING HOUSE

26th St. and Lawndale Ave.

DOBRA TRGOVINA, FINE
OBLEKE.

Ena največjih modnih
trgovin na zapadni
strani.

MARTIN JANEZIC,
15706 Waterloo Rd.
COLLINWOOD, O.

priporoča v naklonjenost
odjemalcem svojo trgovino
z grocerijskim blagom
in mesnico.

NAZNANILO

Občinstvu naznanjamo, da je naša pomladanska zaloga moških in deških oblek z novo zalogo spopolnjena in sicer z novin in zadnje mode blagom najboljše kakovosti. Pridite in pogledjte!

Edini izdelovalci in prodajalci unijskih oblek na zapadni strani Chicago.

NAREJENE OBLEKE. Želimo tudi seznaniti občinstvo z našo veliko zalogo po meri narejnih oblek, zadnje mode v mestu. Za svoje blago jamčimo, ker vemo, da je vsak naš odjemalec zadovoljen, kdor nas obišče.

J. J. DVORAK, lastnik.

MODERNA
TRGOVINA

pohištva, peči, barv in
raznega kmetijskega
orodja. Postrežba točna.
Občinstvu se priporoča-
mo v blagohotno naklonjenost.

IGNAC ŠEPIC,
16009 Waterloo Rd.
COLLINWOOD, O.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje

vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno

špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, diskirano, se mora takoj odstraniti in se domestiti z boljimi. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki ji članica te zveze, že to dovolj jasno dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicago pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing House. Ako je šlo na ali drugi banki slabe vsled panike ali vojake, so ji takoj prikočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnila zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako uspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing House, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet je polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipotečnih bondev.

J. F. Stepina
predsednik

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18

Priporočam svojo čisto, moderno in z dobro kuhinjo opremljeno restavracijo. Sveža, okusna, snažno prirejena jedila vedno na razpolago. — JOSEPH DEBEVC, 670 E. 152nd St., COLLINWOOD, O.

ANTON ROZAR,

6012 St. Clair Ave., Cleveland, O.

priporoča občinstvu svojo električno popravilnico obuval. Dela trpežno in ceneno.

Double Eagle Bottling Co.

John Potokar

lastnik

6517 ST. CLAIR AVE. — CLEVELAND, OHIO

Telefon: Princeton 262

Serviramo samo najboljše pijače. Zaloga vsakovrstnih mehkih pijač. Naročila nam lahko telefonirate, katera bomo takoj izpolnili. Če hočete biti dobro in točno postreženi, tedaj patronizirajte našo tvrdko.

Edini hrvatski

pogrebnik in
balzamovač

Ta hrvatska tvrdka je opremljena z vsemi potrebščinami za

SPREVODE

Za vse tiste, kateri nimajo v hiši prostora za pokojnika, sem uredil posebno **kapelo**. Avtomobili in kočije vedno na razpolago.

Jos. Pavlak, lastnik
962 WEST 18th STREET CHICAGO, ILLINOIS
Tel. Canal 5903.

*Slovenec priporoča
v posečanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — pla-
tati je le zdravlilo. 1924 Blue Island
Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 po-
pol; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga
brei bolniki naj pišejo slovensko.

CARL STROVER

Attorney at Law.

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodnins-
kih zadevah.

St. sobe 1009.

133 W. Washington Street.

CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin
Potokarja? Seveda. To je "VIL-
LAGE INN" s prostornim vrtom
za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na
Martinovi farmi je poznan po vsej
okoli.

Ogden Ave., blizu cestne želez-
niške postaje, Lyons, Ill. Telefon-
ska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.

SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

1140 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.

Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVESNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za
privatnike in društva. Sprejemamo
naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene
in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1638 Blue Island Ave.,

(Adv.) Chicago, Ill.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč
slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Zaupno zdravilo delá čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupa-
njem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovalca zasluži
popolno zaupanje in čiščenje od strani številnih odjemalcev. Malo povi-
šanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov.
Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših,
a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene
nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugo-
vora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in
tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato
pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več pla-
čajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO

torej ima tako zaupanje in vspeh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje
stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in
spočetih v žlodeu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in
odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene
snovi, ki so nekakšen brlog slotvornih tvarin zavirajočih pravilno delo-
vanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne meša-
nice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče
rudeče vino. V zadevi zabasarnosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavo-
bola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v žledenih neprilikah, ki
rade nadlegujejo ženske ob premembni žitja ali rudarje in druge delavce,
ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem nepre-
cenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

pródrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali
revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša
in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd.,
tudi za drgnjenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh
lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za
izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih
otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razsta-
vah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave.

Chicago, Ill.

Če želite razširiti J. S. Z. in njeno glasilo Proletarca,
je treba vaše želje podpreti tudi z agitacijo za list in organizacijo.
Kjerkoli naletite na znanca ali prijatelja, kjerkoli pridete v dotiko
s slovenskimi delavci, vprašajte jih, če so naročeni na edini slovenski
list pod kontrolo socialistične organizacije.

PROLETAREC

je lastnina J. S. Z. in duša organizacije. Cim bolj ga boste razširili,
močnejši bomo. V vašo lastno korist je, da greste na delo.

DENAR V STARO DOMOVINO ZOPET POŠILJAMO.

Pošiljamo denar na Slovensko, v vse kraje
Hrvatske, Dalmacije, Istre, Bosne in Her-
cegovine; denar pošiljamo tudi v Srbijo,
Bolgarijo in Rumunijo. Kakor pred vojno,
tako jamčimo za vse denarne pošiljave
tudi sedaj, da bodo točno izplačane.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Vloge in imovina devet milijonov dolarjev.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem
Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša
posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -- --
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene po-
trebščine kot zastave, kape, re-
galije, uniforme, pečate in vse drugo
obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejaete zastoni.

Vse delo garantirano.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ame-
riki. "Čas" prinaša lepe pove-
sti, koristne gospodarske in go-
spodinske nasvete, znanstvene za-
nimivosti, podučne in narodu po-
trebne razprave, mnogo mičnih
slovenskih pesmic in poleg tega
pa prinaša lepe in umetniške sli-
ke.

List shaja mesečno na 44 stra-
neh in stane samo \$2.00 na leto,
za pol leta \$1.00. Naroča se pri
"Čas", 2711 So. Millard Ave.,
Chicago, Ill., v Clevelandu in oke-
lici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

Pomladansko zdravilo.

Spomladnje kri po na-
vadi polna
nečistoče, ki
se nabere
skozi zimo. Posledica tega stanja
se pokaže na mestih v obliki priš-
čev, ran i drugih kožnih bolezni.
Mnogokrat je obraz poln teh priš-
čev, katerih se želite iznebiti.

Severa's Blood Purifier

(Severov Kričistilec) je treba torej
vzeti vsako spomlad, pravzaprav
vsak čas skozi leto, če je vaša kri
nečista ali ako znaki kažejo, da va-
ša moč peša. Prinaša moč, čisti
kri in je vdržuje v zdravem stanju,
kakor mora biti. Napravaj v vseh
lekarnah. Cena \$1.25.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

Imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrjenje pri revmatični
bolečinah, prehladu, zavrtavi, enju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c. in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.

74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega gla-
sila, je nepopoln delavec. On je
hlapec svojega gospodarja, nikdar
pa in v nobenem oziru ne sam svoj
gospod.